

Høringsnotat

Forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven og universitets- og høyskoleforskriften

9. oktober 2024

Innhold

1	Innledning.....	5
2	Utlysing av ekstraervert	6
2.1	Bakgrunn.....	6
2.2	Dagens regler.....	7
2.2.1	Regelen om ekstraervert	7
2.2.2	Krav om utlysing i undervisnings- og forskningsstillinger	7
2.2.3	Unntak fra kravet om utlysing	7
2.3	Departementets vurdering.....	8
2.3.1	Generelt	8
2.3.2	Generelt unntak fra utlysingskravet.....	8
2.3.3	Unntak fra styrets delegeringsforbud.....	9
2.4	Departementets forslag.....	10
3	Fjerne krav om innstillingsutvalg	11
3.1	Bakgrunn.....	11
3.2	Dagens regler.....	11
3.3	Departementets vurdering	12
3.4	Departementets forslag.....	14
4	Egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener ved statlige universiteter og høyskoler	14
4.1	Bakgrunn.....	14
4.2	Dagens regler og praksis.....	14
4.3	Departementets vurdering	15
4.4	Departementets forslag.....	17
5	Bruk av studentarbeider til plagiatkontroll.....	18

5.1	Bakgrunn	18
5.2	Dagens regler	18
5.3	Departementets vurdering	19
5.4	Departementets forslag	21
6	Bachelor- og masteroppgaver på norsk og samisk	21
6.1	Bakgrunn	21
6.2	Dagens regler	21
6.3	Departementets vurdering	22
6.4	Departementets forslag	23
7	Lovregulering av hovedelementene ved institusjonskategoriene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole	23
7.1	Bakgrunn	23
7.2	Dagens regler	24
7.2.1	innledning	24
7.2.2	Felles krav for alle typer institusjonsakkreditering	25
7.2.3	Universiteter	25
7.2.4	Vitenskapelige høyskoler	26
7.2.5	Høyskoler	27
7.3	Departementets vurdering	27
7.3.1	Innledning	27
7.3.2	Universiteter	28
7.3.3	Vitenskapelige høyskoler	29
7.3.4	Høyskoler	30
7.4	Departementets forslag	31
8	Oppnevning og valg av institusjonenes styre	31
8.1	Bakgrunn	31
8.2	Dagens regler	32

8.3	Departementets vurdering	32
8.4	Departementets forslag	34
9	Oppnevning av NOKUTs styre	34
9.1	Bakgrunn	34
9.2	Dagens regler	34
9.3	Departementets vurdering	35
9.4	Departementets forslag	36
10	Økonomiske og administrative konsekvenser	36
10.1	Utlysning av ekstraervert	36
10.2	Fjerne krav om innstillingsutvalg	36
10.3	Egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener ved statlige universiteter og høyskoler	37
10.4	Bruk av studentarbeider til plagiatkontroll	37
10.5	Bachelor- og masteroppgaver på norsk og samisk	37
10.6	Lovregulering av hovedelementene ved institusjonskategoriene	37
10.7	Oppnevning og valg av institusjonenes styre	37
10.8	Oppnevning av NOKUTs styre	38
11	Lovforslag	38
12	Forslag til forskriftsendringer	40

1 Innledning

I vår vedtok Stortinget en ny universitets- og høyskolelov, lov 8. mars 2024 nr. 9 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven). Loven trådte i kraft 1. august 2024. Det samme gjorde forskrift 28. juni 2024 nr. 1392 til universitets- og høyskoleloven (universitets- og høyskoleforskriften).

I denne høringen foreslår departementet noen mindre justeringer i universitets- og høyskoleloven og universitets- og høyskoleforskriften.

Høringen inneholder følgende:

- Forslag om å gi den enkelte institusjon, og ikke bare styret selv, adgang til å ansette personer i ekstraervert uten utlysning dersom særlige grunner tilsier det. Vilkåret (særlige grunner) for å ansette uten utlysning vil etter forslaget være det samme som for øvrige undervisnings- og forskningsstillinger, men styret vil for ekstraervert kunne delegerer adgangen til å ansette etter unntaksbestemmelsen. Se punkt 2.
- Forslag om å oppheve kravet om at det skal være innstillingsutvalg ved ansettelser av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør. Se punkt 3.
- Forslag om å åpne for at statlige universiteter og høyskoler kan ta egenbetaling for gjentak av tidligere bestått eksamen og regulere dette nærmere i forskrift. Regjeringen foreslår i Prop. 1 S (2024–2025) å redusere bevilgningen til universiteter og høyskoler med et beløp tilsvarende et anslag på egenbetalingsinntektene. Se punkt 4 og punkt 10.3.
- Forslag om å ikke innføre nasjonale regler om bruk av plagiaterverktøy, men departementet vil oppfordre institusjonene til å regulere dette i sine eksamensreglement. Se punkt 5.
- Forslag om å fastsette i forskrift at studenter har rett til å levere selvstendig arbeid (bachelor- og masteroppgaver) på norsk (nynorsk eller bokmål) eller samisk, men at institusjonene kan gjøre unntak dersom det er faglig begrunnet. Se punkt 6.
- Forslag om at hovedelementene ved institusjonskategoriene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole fastsettes i lov istedenfor forskrift. Kravene er innholdsmessig de samme som i [høringen nye krav for institusjonsakkreditering](#). Se punkt 7.
- Forslag om å ta inn i loven at begrensning i oppnevningstid og -periode for institusjonenes styrer gjelder per rolle og innenfor samme valgkrets. Det foreslår også presisere at begrensning i oppnevningstid er en maksimumsgrense slik at det er anledning til å oppnevne og velge medlemmer i kortere perioder, f.eks. ved suppleringsoppnevninger. Se punkt 8.
- Forslag at ansattrepresentant til NOKUTs styre skal velges av og blant de ansatte og ikke måtte oppnevnes av departementet. Det foreslår videre å lovfeste at departementet skal innhente forslag til studentrepresentanter til NOKUTs styre fra de nasjonale studentorganisasjonene for høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning. Det foreslår også presisere at begrensning i oppnevningstid er en maksimumsgrense slik at det er anledning til å oppnevne og velge medlemmer i kortere perioder, f.eks. ved suppleringsoppnevninger. Se punkt 9.

Kunnskapsdepartementet tar sikte på å fremme en lovproposisjon på bakgrunn av høringen våren 2025. Lovendringene skal etter planen tre i kraft 1. august 2025.

2 Utlysning av ekstraerverv

2.1 Bakgrunn

I høringen til ny universitets- og høyskolelov ble det foreslått å fjerne regelen om ekstraerverv fordi de alminnelige arbeidsrettslige reglene kan ivareta behovet for å ansette i mindre stillinger, fast eller midlertidig. Flertallet av høringsinstansene var imot forslaget og departementet valgte å videreføre regelen om ansettelse i ekstraerverv i forslaget til ny lov. Stortinget sluttet seg til forslaget.

I enkelte av høringssvarene fra institusjonene kom det frem at en av grunnene til at de ønsket å beholde regelen om ekstraerverv var at de mente at disse stillingene ikke trengte å lyses ut. Noen institusjoner la til grunn at det foreligger «særlige grunner» for alle ansettelser i ekstraerverv slik at unntakshjemmelen i uhl. 2005 § 6-3 fjerde ledd (nå § 7-8) om å ikke lyse ut kunne benyttes. Departementet presiserte derfor i Prop. 126 L (2022–2023) punkt 11.8.4.2 at hovedregelen for alle ansettelser i staten, også ekstraerverv, er at de skal lyses ut. Det ble i samme proposisjon punkt 11.9.4 presisert at det at en stilling er et ekstraerverv, i seg selv ikke kan regnes som en særlig grunn, og at styrene heller ikke har adgang til å delegerer myndighet til å treffe beslutning om at ansettelse kan gjøres uten utlysning.

Departementet har i etterkant av Stortingets behandling av ny lov, mottatt innspill fra flere institusjoner som mener det fremover vil være utfordrende for dem å gjennomføre ansettelsesprosesser i ekstraerverv etter uhl. § 7-7. Særlig pekte institusjonene på at det fremstår unødvendig strengt og lite fleksibelt at beslutninger om å gjennomføre ansettelser uten utlysning må treffes av styret, uten adgang for styret til å delegerer.

Institusjonene viser til at ekstraervervene brukes for å dekke et behov for å kunne knytte til seg fremragende forskere, eller når det er behov for spesiell kompetanse fra praksisfeltet. Stillingene benyttes stort sett alltid til helt spesifikke undervisningsområder. Institusjonene hevder at det ofte bare er én eller veldig få personer som kan være aktuelle for stillingene, og at fagmiljøene ofte vet hvem som er den beste kandidaten. Instituttledere opplever at det har blitt mer utfordrende å få tak i søkere, og at dersom disse stillingene alltid skal lyses ut, kan det bli enda mer krevende å få tak i strengt nødvendig kompetanse.

Utlysning av stilling og gjennomføring av en ordinær ansettelsesprosess vil ifølge institusjonene føre til økt byråkratisering og behov for økte administrative ressurser. Ansettelsessakene vil ikke få samme kvalitative behandling som i et ansettelsesutvalg/organ. I tillegg harmonerer ikke slikt arbeid med styrets ansvar, som skal være overordnet og strategisk.

Departementet mener det er viktig at det er god mobilitet mellom universitets- og høyskolesektoren og arbeidslivet. Personer som har heltidsstilling i en annen virksomhet

og som ansettes i II-stilling ved et universitet eller en høyskole, kan bringe med seg spesiell fagkompetanse, andre perspektiver fra andre typer virksomheter og erfaring og kunnskap fra praksisfeltet. Slik samhandling og mobilitet med øvrig arbeidsliv er viktig for å sikre god kvalitet i både utdanning og forskning ved institusjonene. Departementet har på denne bakgrunn vurdert om det er mulig å avhjelpe disse utfordringene som institusjonene trekker frem, samtidig som utfordringene må balanseres mot hensynene bak kravet til utlysning.

2.2 Dagens regler

2.2.1 Regelen om ekstraervert

I dag er muligheten for å ansette i ekstraervert regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-7. Regelen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven fra 2005 § 6-6, med enkelte språklige endringer. Paragraf 6-6 var en videreføring av en regel fra forskriften til tjenestemannsloven fra 1983. Det står i uhl. § 7-7 at universiteter og høyskoler kan ansette personer i ekstraervert på åremål i inntil 20 prosent av en undervisnings- og forskningsstilling.

I Prop. 126 L (2022–2023) punkt 11.8.1 står det at bestemmelsen om ekstraervert regulerer en spesiell form for stilling og gir institusjonene hjemmel til å kunne ansette undervisnings- og forskningspersonale midlertidig i et åremål. I tillegg angir den at lengden på åremålet skal være mellom to og seks år, og at størrelsen på en slik åremålsstilling kan være opptil 20 prosent. Bruken av formuleringen «ekstraervert» innebærer at det er en forutsetning at vedkommende som ansettes i en slik stilling i tillegg har en ordinær og full stilling hos en annen arbeidsgiver.

Det ble i 2022 innrapportert i underkant av 600 årsverk i ekstraervert, fordelt på omtrent 3300 personer. De fleste har en 20 prosent stilling. Det var videre 43 personer som hadde mer enn 20 prosent stilling. Hjemmelen for ekstraervert blir brukt i noe større grad i privat sektor enn i staten.

2.2.2 Krav om utlysning i undervisnings- og forskningsstillinger

Etter uhl. § 7-2 skal undervisnings- og forskningsstillinger lyses ut med kvalifikasjonskrav med mindre annet er fastsatt i lov, forskrift eller tariffavtale. I uhl. § 7-7 står det at universiteter og høyskoler kan ansette personer i ekstraervert på åremål i inntil 20 prosent av en undervisnings- og forskningsstilling.

Ekstraervert er derfor omfattet av det generelle kravet til utlysning for undervisnings- og forskningsstillingene. Dette er også presisert i Prop. 126 L (2022–2023) punkt 11.8.4.2.

2.2.3 Unntak fra kravet om utlysning

Etter uhl. § 7-8 kan styret selv, dersom særlige grunner taler for det, ansette personer i undervisnings- og forskningsstillinger uten at stillingene er lyst ut først. Dette gjelder ikke hvis mer enn ett styremedlem motsetter seg det. I merknaden til bestemmelsen i Prop. 126

L (2022–2023) punkt 23.7.8 presiseres det at det ikke foreligger hjemmel for styret til å delegere myndigheten til å ansette uten utlysning. Dette er en videreføring fra tidligere uhl. 2005 § 6-3 fjerde ledd, men er nå tydeligere presisert. Det vil si at det er styret selv som må vedta om det foreligger slike særlige grunner og ansette uten utlysning.

At det må foreligge «særlige grunner» betyr at det er høy terskel for å benytte unntaket fra utlysingskravet. Hva som er en særlig grunn må vurderes i lys av hensynet bak hovedregelen om plikten til å lyse ut stilling, som er å få best mulig kvalifiserte kandidater til å søke på stillingen. En særlig grunn kan være at en meget høyt ettertraktet kandidat bare vil akseptere dersom stillingen tilbys uten ordinær ansettelsesprosess. Det er presisert i Prop. 126 L (2022–2023) punkt 11.8.4.2 at det å skulle ansette noen i ekstraervert ikke i seg selv regnes som en særlig grunn.

2.3 Departementets vurdering

2.3.1 Generelt

Departementet vurderer universitetenes innspill som relevante og ser at det i enkelte tilfeller kan være vanskelig å få tak i riktig kandidat gjennom utlysning. I tillegg kan det bli uforholdsmessig tyngende og gå imot formålet med strategisk arbeid for institusjonenes styrever å skulle behandle ansettelser i ekstraervert i styremøtene.

Departementet forstår at universitetene har behov for å knytte til seg personer med særskilt kompetanse både i undervisning og forskning. Ekstraervertsstillingene er viktige for institusjonene for å kunne utføre god og oppdatert undervisning og forskning og å tiltrekke seg gode studenter. Institusjonene beskriver at de trenger å tilknytte seg undervisere som til enhver tid er de beste på sine fagfelt, gjerne på grunn av den stillingen de har hos sin hovedarbeidsgiver. Stillingene benyttes ifølge institusjonene til å bygge opp et forskningsmiljø, et forskningsprosjekt eller til å gi spisset og praksisnær undervisning.

På bakgrunn av innspillene fra institusjonene har departementet vurdert to mulige alternativer som blir presentert i det følgende.

2.3.2 Generelt unntak fra utlysingskravet

Hovedregelen i offentlig sektor er at stillingene skal lyses ut, og det er et mål å harmonisere universitets- og høyskoleloven best mulig med statsansatteloven, og samtidig gjøre kravene til rekrutteringsprosessen mest mulig like for private og offentlige institusjoner. Formålet med kravet om utlysning er at det skal bidra til å oppfylle kvalifikasjonsprinsippet og kravet til likebehandling. På bakgrunn av innspillene fra universitetene har departementet likevel vurdert å innføre et generelt unntak fra utlysingskravet for ekstraervert, eller å innføre en forskriftshjemmel som åpner for muligheten til å regulere et unntak fra utlysning av ekstraervert i forskrift.

Et helt generelt unntak fra utlysning for ekstraervert vil kunne møte institusjonenes behov for å kunne få tak i de rette kandidatene til disse stillingene utenfor stor administrativ byrde. Departementet vurderer at en regulering av et generelt unntak fra kravet om

utlysning av ekstraervert kan føre til at stillinger som bør lyses ut, ikke blir lyst ut. Det kan også være fare for at det blir foretatt ansettelser fra egne nettverk der det hadde vært mulig å få tak i en bedre kandidat ved utlysning.

I tillegg har universitets- og høyskoleloven allerede en bestemmelse i § 7-8 som regulerer unntak fra hovedregelen om utlysning for alle undervisnings- og forskningsstillinger, inkludert ekstraervert som innebærer at ansettelse uten utlysning kan gjøres når det er særlige grunner for det. Departementet mener dette unntaket er tilstrekkelig også for ansettelser i ekstraervert. Departementet foreslår derfor ikke et generelt unntak fra kravet til utlysning for ekstraervert.

2.3.3 Unntak fra styrets delegeringsforbud

Institusjonene peker selv på at det er administrativt krevende å skulle behandle en rekke ansettelser i ekstraervert i styrene. Departementet understreker at det bare skal kunne ansettes uten utlysning når særlige grunner tilsier det, og at det dermed ikke vil være slik at alle ansettelser i ekstraervert må behandles i styret. Samtidig kan det for ekstraervert oftere enn ellers være særlig grunn til å ansette uten utlysning på grunn av formålet med slike stillinger. Departementet ser på denne bakgrunn at behandlingen av slike saker i styret kan være en belastning for styret som ikke samsvarer med en forventning om at styret skal ha en strategisk og overordnet rolle i styringen av institusjonen.

Departementet mener at behandling i styret for institusjonen kan bidra til at terskelen for unntak fra utlysingskravet skal være høy, og kan bidra til en kontroll med ansettelsespraksis ved den enkelte institusjon. Departementet er likevel enig i at kravet om styrebehandling av slike saker kan stå i motsetning til styrets overordnede ansvar og vide fullmakter til å fastsette intern organisering og arbeidsfordeling ved institusjonen.

For å legge til rette for en forenklet prosess, foreslår departementet en særregel om ansettelse i ekstraervert i uhl. § 7-7. Der vil adgangen til å ansette i ekstraervert uten utlysning legges til «institusjonen», og ikke «styret selv», slik som i § 7-8. Unntaket vil være det samme som i § 7-8, altså at personer kan ansettes uten at stillingen er utlyst dersom «særlige grunner» tilsier det. Ved at adgangen til å ansette i ekstraervert uten utlysning legges til «institusjonen», vil styret kunne delegere til ansettelsesorganene å foreta ansettelser i ekstraervert uten utlysning dersom «særlige grunner» tilsier det. Den foreslåtte adgangen til å delegere myndigheten til å ansette uten utlysning vil bare gjelde ansettelser i ekstraervert etter § 7-7. Forslaget til en særregel i § 7-7 vil gå foran den generelle regelen i § 7-8.

Institusjonene skisserer behovet for forenklet ansettelse der det er en spesiell kandidat med en spesifikk fagkompetanse som det er behov for å få tak i for å gi undervisning eller drive forskning av høy kvalitet innenfor er smalt felt. Et eksempel institusjonene kommer med, er fagområdene klinisk medisin og odontologi hvor det finnes få med kompetanse innen fag og undervisning. Det er også erfart at det er få søkere når stillingene lyses ut og at aktuelle kandidater ofte må oppsøkes.

Med departementets forslag vil det fortsatt være vilkår om at det skal foreligge særlige grunner for å ansette i ekstraervert uten utlysning. Eksempler på særlige grunner kan være at det bare finnes én aktuell kandidat med relevant faglig kompetanse eller at det bare vurderes å være én mulig kandidat på et spesielt og smalt fagfelt som fyller en spesifikk kompetanse det er behov for ved institusjonen for å tilby undervisning eller forskning av høy kvalitet. I Prop. 126 L (2022–2023) er særlige grunner i tillegg eksemplifisert ved at det kan være en høyt kvalifisert og ettertraktet kandidat på et smalt fagfelt som bare vil akseptere tilbud om stilling hvis stillingen tilbys uten ordinær ansettelsesprosess.

I unntaket fra kravet til utlysning i uhl. § 7-8 første ledd kan styret bare ansette uten utlysning hvis ikke mer enn ett styremedlem motsetter seg dette. Departementet ser det ikke som hensiktsmessig at den samme begrensningen skal gjelde for delegering av myndighet til å ansette i ekstraervert. I uhl. § 4-2 er det regulert at styret har adgang til å delegerer avgjørelser med mindre annet er bestemt i loven. Uhl. § 4-9 regulerer flertallskrav og vedtaksførhet, og beslutninger i styret fattes normalt med alminnelig flertall av de avgitte stemmene og styret er vedtaksført når mer enn halvparten av medlemmene deltar i styrebehandlingen. Departementet foreslår at disse generelle reglene skal gjelde for delegering av myndighet til å ansette i ekstraervert uten utlysning. Det vil være styret som fastsetter hvilket nivå på institusjonen beslutningsmyndigheten delegeres til.

Et unntak der styret kan delegerer ansettelse uten utlysning for ekstraervert vil lette den administrative byrden for styrene ved institusjonene, samtidig som det fortsatt vil være krav om at det må foreligge særlige grunner dersom stillingen ikke skal lyses ut. Departementet ser at det kan være en risiko for at dette unntaket vil føre til flere ansettelser uten utlysning enn det som gjøres i dag, men departementet forutsetter at institusjonene håndterer det på en god måte og vurderer om det foreligger særlige grunner i det enkelte tilfellet. Det er styrets ansvar å sørge for at det ikke foretas ansettelser uten utlysninger utover det loven åpner for.

Departementets vurdering er at et forslag om å åpne for at styre kan delegerer ansettelser i ekstraervert uten utlysninger, bør dekke institusjonenes behov samtidig som institusjonene fortsatt må kunne dokumentere tydelige vurderinger av at det foreligger særlig grunner dersom ansettelse skal skje uten utlysning.

2.4 Departementets forslag

Departementet foreslår å gi den enkelte institusjon mulighet til å delegerer fra styret til ansettelsesorganene, adgangen til å ansette personer i ekstraervert, uten utlysning dersom særlige grunner tilsier det, se forslaget til nytt tredje ledd i § 7-7.

3 Fjerne krav om innstillingsutvalg

3.1 Bakgrunn

Særreglene i lov om universiteter- og høyskoler gjelder, i tillegg til arbeidsmiljøloven og statsansatteloven, for ansettelser i sektoren. I ny universitets- og høyskolelov, som trådte i kraft 1. august i år, ble det foretatt både forenklinger og harmonisering med øvrig regelverk om ansettelser.

Kvalifikasjonsprinsippet ligger til grunn for ansettelse i offentlig sektor. I staten er dette lovfestet i statsansatteloven. Prinsippet skal sikre at den som er best kvalifisert til å utføre de oppgavene som skal løses blir ansatt. For å oppfylle prinsippet stilles det i statsansatteloven § 4 krav om at stillinger skal lyses ut offentlig. Ansettelsesprosessen består ellers av flere steg; bl.a. kravspesifikasjon og utlysning, utvelgelse av kandidater, innstilling og selve vedtaket om ansettelse.

Statsansatteloven, som gjelder for de statlige universitetene og høyskolene, har også regler om innstilling. Arbeidsmiljøloven (aml.), som regulerer både de private og statlige institusjonene, har ingen slike regler.

Historisk fulgte universitetene og høyskolene statens ordinære regler når de ansatte, dvs. reglene i den opphevede loven om statens tjenestemenn (tjenestemannsloven). Etter hvert ble det også vedtatt en del særregler for universitets- og høyskolesektoren i forskriften til tjenestemannsloven. Fordi kvalifikasjonsprinsippet kun gjelder i offentlig sektor, ble en del av disse reglene tatt inn i universitets- og høyskoleloven i 2005 for generelt å sikre mer like regler for våre statlige og private institusjoner.

I den tidligere tjenestemannsloven var det en regel om at enten et innstillingsråd eller nærmeste leder skulle avgi innstilling når en tjenestemann skulle tilsettes. Ved innføringen av statsansatteloven ble regelen endret slik at innstilling i dag skal gis av nærmeste leder. Begrunnelsen var at det ikke ble ansett nødvendig med behandling i et kollegialt sammensatt organ både ved innstilling og ansettelse.

I universitets- og høyskoleloven § 7-4 er det imidlertid fortsatt krav om innstilling fra et kollegialt organ (innstillingsutvalg). Departementet har på denne bakgrunn vurdert om reglene i universitets- og høyskoleloven bør harmoniseres ytterligere med det som gjelder i staten for øvrig.

3.2 Dagens regler

Det følger av statsansatteloven § 3 andre ledd at det ved vurdering av hvem som er best kvalifisert, skal legges vekt på utdanning, erfaring og personlig egnethet, sammenholdt med kvalifikasjonskravene som er fastsatt i utlysingen.

Før en statsansatt ansettes, skal nærmeste leder avgi innstilling, jf. statsansatteloven § 5 første ledd.

Generelt foretas ansettelser i staten nå med behandling i kun i *ett* kollegialt organ (ansettelsesorgan), med unntak av ansettelser i departementene der ordningen med innstillingsråd er opprettholdt. Det er fordi vedtak om ansettelse her fattes av kun *en* person, jf. Reglement for personalforvaltningen i departementene § 8. Her heter det i første ledd at statsråden ansetter de statsansatte etter innstilling fra et enstemmig innstillingsråd. Denne myndigheten blir i praksis delegert til departementsråden, jf. regelens andre ledd.

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-4 inneholder særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler, og stiller krav om at ansettelse av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør etter § 4-7 *skal* gjøres på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg. Regelen omfatter følgende tre stillingskategorier: prorektor, leder og avdeling og grunnenhet og administrerende direktør.

Prorektor kan ansettes i åremål på 4 år i to perioder, dvs. maksimalt 8 år, jf. uhl. § 7-6 første og andre ledd. Det finnes ingen egen stillingskode for prorektorer i Hovedtariffavtalene i staten (HTA), de ansettes derfor i ulike stillingskoder, ofte på lønnsplan 3.1 Gjennomgående stillinger, og benytter prorektor som arbeidstitel.

Leder for avdeling og grunnenhet kan også være ansatt i ulike stillingskategorier/-koder. Lederne kan ansettes i åremål på 4 år, men kan sitte i tre perioder, dvs. maksimalt 12 år, jf. uhl. § 7-6 første og andre ledd. Avdelingsledere kan både være en ren administrativ stilling (HTA stat lønnsplan 91.100) og også en såkalt faglig-administrative stilling, mens leder for grunnenhet gjerne er det siste (HTA stat lønnsplan 17.500).

Når en statlig institusjon har valgt rektor må de iht. uhl. § 4-7 ha en administrerende direktør som skal lede den samlede administrative virksomheten. Administrerende direktør kunne tidligere også ansettes i åremålsstilling, men fra 1. juli 2023 må administrerende direktør ansettes fast, dvs. etter statsansattelovens ordinære regler. Dette er en ren administrativ stilling (HTA stat lønnsplan 91.100).

3.3 Departementets vurdering

Universitets- og høyskolelovutvalget omtaler i NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter- og høyskoler punkt 28.5.1 at Akademikerne i innspillsmøter med sektoren tok til orde for at det ikke bør være andre regler for ansettelser i universitets- og høyskolesektoren enn i annen statlig virksomhet. Utvalget foreslo ikke endringer i reglene om innstillingsutvalg. Utvalget kommenterte imidlertid at ansettelsesprosessen for noen typer stillinger tar for lang tid, men det var spesielt sakkyndig komites bedømming i ansettelse av undervisnings- og forskningsstillinger som ble omtalt.

De siste årene har det vært vedtatt flere endringer både i arbeidsmiljølovens og statsansattelovens regler om ansettelse, slik at utviklingen mellom statlig og øvrige sektorer generelt går i retning av et mer ensartet rammeverk. Departementet mener det er viktig at særreglene i universitets- og høyskoleloven følger den samme utviklingen.

Som det fremgår over, er det en særregel i universitets- og høyskoleloven ved ansettelse av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør som pålegger

de statlige institusjonene å etablere, og foreta innstilling, i innstillingsutvalg for disse stillingene.

Det er vanskelig å se at det er behov for en slik særregel. Institusjonene har innenfor regelverket stor frihet til selv å fastsette organisering. Og rent praktisk har arbeidsgiver mange muligheter og verktøy til både å skaffe og sikre et godt grunnlag for vurdering av søkere på ledige stillinger. Økt digitalisering gjør at arbeidsgiver har større mulighet til å skaffe informasjon om kandidatene og teste dem i dag enn da reglen ble innført. Nærmeste leder har derfor i dag bedre grunnlag for å innstille på bakgrunn av data og vurderinger, som gjøres i utvelgelsesprosesser, intervjuer mv., enn tidligere.

Etter departementets vurdering vil hensynet til medvirkning ivaretas ved at de ansatte ved deres tillitsvalgte deltar på ulike ledd i ansettelsesprosessen. De har rett til innsyn og uttalerett til innholdet i kunngjøringen i henhold til Hovedavtalen § 30 nr. 4, og har drøftingsrett på lønns plassering i henhold til Hovedtariffavtalene i staten pkt. 2.5.5. Institusjonene har inntatt i sine personalreglementer at ansattrepresentanter deltar i intervjuer. Og ansatt- og studentrepresentantene har en viktig rolle i styret der ansettelsesvedtaket for disse stillingene som hovedregel skal fattes, jf. § 7-2 første ledd.

En enklere behandling vil også kunne bidra til en ryddigere saksgang. Når ansettelsessaker kun skal behandles i *ett* kollegialt organ, kan man unngå de utfordringene som kan oppstå når de samme personene sitter både i innstillingsutvalget og i styret.

Departementet mener reglene i universitets- og høyskoleloven bør harmoniseres med statsansatteloven. Vi foreslår derfor en lovendring som fjerner kravet om innstillingsutvalg. Dette vil også forenkle og gjøre ansettelsesprosessen mindre byråkratisk og ressurskrevende. Dersom institusjonene likevel ser behov for å ha innstillingsutvalg for disse stillingstypene, vil det fremdeles være anledning til det, ref. uhl. § 4-1.

Som følge av dette forslaget foreslår vi også å oppheve § 7-4 tredje og fjerde ledd.

Tredje ledd omhandler rene administrative stillinger, som uansett følger de ordinære reglene om ansettelsesprosedyre i staten om at nærmeste leder innstiller.

Innholdet i fjerde ledd følger automatisk av at institusjonene er statlige og derfor er regulert av statsansatteloven. Begge disse reglene er derfor såkalte dobbeltreguleringer om saksbehandling og dermed overflødige.

Ved å oppheve ordningen med innstillingsutvalg vil det være rektor som nærmeste overordnede som formelt skal innstille og styret som skal ansette i slike stillinger. For institusjoner med valgt rektor hvor rektor er styreleder, må administrerende direktør innstille.

Dersom regelen oppheves og styret har bestemt at avdelingsleder skal ansette leder for grunnenhet i stedet for styret selv etter dagens regler, bør vedtaksmyndigheten legges til et ansettelsesutvalg. Da kan avdelingsleder innstille og ansettelsesutvalget foreta vedtak om ansettelse, slik at saken sikres behandling i et kollegialt organ.

Administrerende direktør skal ansettes fast, dvs. etter ordinære regler for ansettelsesprosesser i staten, jf. statsansatteloven. Dersom § 7-4 annet ledd oppheves skal rektor, som nærmeste leder, da innstille til styret, ref. § 7-4 første ledd.

3.4 Departementets forslag

Departementet foreslår å oppheve § 7-4 andre ledd om at det skal være innstillingsutvalg ved ansettelser av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør. Som følge av dette forslaget foreslår vi også å oppheve § 7-4 tredje og fjerde ledd.

4 Egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener ved statlige universiteter og høyskoler

4.1 Bakgrunn

En del studenter bruker mye tid og ressurser på å ta opp eksamener de allerede har bestått. I 2022 var det registrert 29 082 gjentak av tidligere beståtte eksamener. Cirka 30 prosent av disse møtte ikke opp til gjentak de hadde meldt seg opp til. Ved utdanninger som faller inn under gratisprinsippet i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-5, er det i dag utdanningsinstitusjonen som bærer kostnadene forbundet med slike gjentak.

Departementet mener det er rimelig at studenter som ønsker å forbedre en karakter, selv dekker kostnadene forbundet med et nytt eksamensforsøk. Det vil bidra til en bedre forvaltning av ressursene til høyere utdanning. Videre ønsker departementet at studentene har en god studieprogresjon og gjennomfører utdanningene de er tatt opp til. Etter departementets vurdering er det derfor uheldig når studenter bruker tid og ressurser på å ta opp tidligere beståtte eksamener, istedenfor å konsentrere seg om videre progresjon og gjennomføring av utdanningen. Krav om egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener kan bidra til færre slike gjentak.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å presisere, gjennom endringer i universitets- og høyskoleloven og tilhørende forskrift, at statlige universiteter og høyskoler kan kreve betaling fra studenter for kostnader til gjentak av tidligere beståtte eksamener.

4.2 Dagens regler og praksis

Det er ikke regulert i universitets- og høyskoleloven eller i universitets- og høyskoleforskriften *om* og eventuelt *hvor mange ganger* studenter skal kunne å ta opp en tidligere bestått eksamen. Det er den enkelte institusjon som regulerer adgangen til å ta en eksamen på nytt, jf. uhl. § 11-6 tredje ledd. Videre er det ikke direkte omtalt i loven eller forskriften *om* og eventuelt *hvor mye* institusjonene kan ta betalt for gjentak av en tidligere bestått eksamen.

Lokale regelverk og praksis blant utdanningsinstitusjonene varierer, og enkelte studieprogrammer har egne regler. Det vanligste er at studentene får tre eksamensforsøk i

hvert emne, og at disse tre forsøkene er gratis. Som tellende forsøk regnes gjerne både stryk, bestått eksamen, trekk under eksamen, «ikke møtt» og annullert eksamen på grunn av fusk. Noen studieprogrammer har ytterligere begrensninger. Det kan for eksempel være en kvote for hvor mange ganger studenter kan ta opp en bestått eksamen i løpet av et studieløp, og der flere eksamener bygger direkte på hverandre, er det noen ganger at en tidligere bestått eksamen ikke kan tas opp etter at påfølgende eksamen er bestått.

Institusjonene kan altså, med hjemmel i uhl. § 11-6 tredje ledd, begrense studentenes mulighet til å ta en bestått eksamen på nytt. Men når det først *er* adgang til slike gjentak, er praksis at gjentak er gratis.

Om statlige universiteter og høyskoler rettslig sett *kan* ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener, beror på en tolkning av rekkevidden av gratisprinsippet i uhl. § 2-5. Hovedregelen er at høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler skal være gratis (gratisprinsippet), jf. uhl. § 2-5 første ledd. Men gratisprinsippet er ikke absolutt. For det første kan departementet i særskilte tilfeller godkjenne unntak fra hovedregelen i uhl. § 2-5 første ledd, jf. § 2-5 tredje ledd. Videre kan departementet gi forskrift om at institusjonene kan kreve betaling for studier som ikke gir studiepoeng eller som i hovedsak retter seg mot arbeidslivet, jf. uhl. § 2-5 andre ledd første punktum. Departementet kan også gi forskrift om at institusjonene kan kreve dekket enkelte utgifter til læremidler og utstyr, jf. uhl. § 2-5 andre ledd andre punktum. Forskriftsbestemmelser om universiteter og høyskolars adgang til å kreve egenbetaling er lagt til universitets- og høyskoleforskriften kapittel 4. Forskriften § 4-7 første ledd forutsetter blant annet at studentene selv betaler for læremidler.

Som det fremgår av punkt 4.3, mener departementet at spørsmålet om statlige universiteter og høyskoler kan kreve betaling fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener, bør reguleres direkte i universitets- og høyskoleloven og tilhørende forskrift. Departementet ser derfor ikke grunn til å gå ytterligere inn på spørsmålet om rekkevidden av gratisprinsippet i uhl. § 2-5.

4.3 Departementets vurdering

Som nevnt er det en del studenter som bruker mye tid og ressurser på å ta opp eksamener de allerede har bestått. Ved utdanninger som faller inn under gratisprinsippet i uhl. § 2-5, er det i dag utdanningsinstitusjonen som bærer kostnadene forbundet med slike gjentak.

Studenter skal fortsatt kunne ta opp eksamener de har bestått før. Men departementet mener det er rimelig at studenter som ønsker å forbedre en karakter, selv dekker kostnadene forbundet med et nytt eksamensforsøk. Det vil bidra til en bedre prioritering av ressursene til høyere utdanning.

Departementet er opptatt av at studentene har en god studieprogresjon og gjennomfører utdanningene de er tatt opp til. Etter departementets vurdering er det derfor uheldig at noen studenter bruker tid og ressurser på å ta opp eksamener de allerede har bestått, istedenfor å konsentrere seg om videre progresjon og gjennomføring av utdanningen. Krav

om egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener kan bidra til færre slike gjentak og til at færre studenter melder seg opp til gjentak uten å møte opp.

Departementet foreslår å etablere en forskriftshjemmel i uhl. § 2-5 andre ledd andre punktum, som gir departementet mulighet til å fastsette i forskrift at statlige universiteter og høyskoler kan ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener. Hjemmelen for institusjonene til å ta betalt for gjentak foreslås lagt til universitets- og høyskoleforskriften § 4-7, som i dag gir nærmere regler om statlige universiteter og høyskolars adgang til å kreve egenbetaling for læremidler og utstyr. Dette alternativet – en tydelig forskriftshjemmel i loven, med tilhørende nærmere regulering forskrift – vil gi et tydelig rettsgrunnlag for utdanningsinstitusjonene og forutsigbarhet for studentene.

Gratisprinsippet i uhl. § 2-5 gjelder bare statlige universiteter og høyskoler, ikke private universiteter og høyskoler. De private institusjonene kan ta egenbetaling fra studentene, så lenge betalingen kommer studentene til gode, jf. universitets- og høyskoleforskriften § 4-8. Etter departementets vurdering er det derfor ikke behov for å presisere i lov eller forskrift at private universiteter og høyskoler kan ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener.

Det kan tenkes tilfeller der institusjonen selv vil vurdere det som uhensiktsmessig eller urimelig å kreve betaling for gjentak av en bestått eksamen, ut fra for eksempel særskilte behov for enkelte studenter eller fordi institusjonen for en konkret eksamen eller utdanning vil ha marginalt økte kostnader knyttet til at studenter tar opp tidligere beståtte eksamener. Universitetene og høyskolene er selv nærmest til å vurdere om en betalingsordning vil stå i forhold til det administrative arbeidet som kreves for å etablere og drive ordningen, og til å vurdere om det er aktuelt å gjøre unntak for enkelte studenter eller grupper. Derfor legger forslaget her opp til at statlige universiteter og høyskoler gis *mulighet*, men ikke plikt, til å ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener. Hver enkelt institusjon må selv vurdere om den skal ta betalt for slike gjentak ved enkelte eksamener og om det skal etableres unntak.

Denne innretningen på regelverket vil etter departementets syn passe best med prinsippet om at styringen av statlige universiteter og høyskoler skal skje på et overordnet nivå, og at unødvendig detaljstyring skal unngås, se Meld. St. 19 (2020–2021) *Styring av statlige universiteter og høyskoler* punkt 3.3.3.

Når hjemmelen foreslås utformet som en *kan*-regel, kan det føre til at noen institusjoner velger å ta betalt for gjentak og andre ikke. Effektene av slike forskjeller vil imidlertid trolig bli minimale, da institusjonene allerede selv bestemmer om og hvor mange ekstra eksamensforsøk studentene skal få. Et alternativ er å utforme hjemmelen som en *skal*-regel – det vil si å pålegge alle statlige universiteter og høyskoler å ta betalt for gjentak av tidligere beståtte eksamener. Dette ville kunne gi en standardisert praksis ved alle statlige universiteter og høyskoler. Departementet mener imidlertid at behovet for en standardisert praksis for egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener ved statlige universiteter og høyskoler ikke er så stort at det kan begrunne en detaljregulering på området.

Når det gjelder størrelsen på egenbetalingsbeløpet, mener departementet at dette bør kunne fastsettes og endres av institusjonene selv, men at det ikke skal kunne overstige institusjonenes reelle kostnader (se forslaget til forskriften § 4-7 første ledd). Med reelle kostnader menes merkostnadene til å forberede, gjennomføre og sensurere gjentakseksamenen. Disse kostnadene vil avhenge av eksamensform (e.g. muntlig, skriftlig, skoleeksamen, hjemmeeksamen) og antallet studenter som gjennomfører den aktuelle eksamenen.

En mulighet for statlige universiteter og høyskoler til å ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener, vil først og fremst berøre studentene, som må regne med å betale hvis de ønsker å forbedre en karakter. En mulig virkning kan være at flere studenter fullfører studiene raskere enn de ellers ville gjort, ved at de på grunn av krav om egenbetaling velger å ikke ta opp eksamener de har bestått og heller fokuserer på videre studieprogresjon. Departementet vurderer at det er en liten risiko for at et egenbetalingskrav avgrenset til merkostnader vil føre til at studenter med vilje leverer blankt, stryker og dermed «sparer» det gratis eksamensforsøket sitt, istedenfor å levere en eksamen de risikerer å ville ønske å forbedre karakteren på senere. En forsinket studieprogresjon øker risikoen for en utsatt inntreden i arbeidslivet, som har betydelig større økonomiske konsekvenser for den enkelte enn størrelsen på egenbetalingsbeløpet for gjentak.

Departementet foreslår også en språklig endring i uhl. 2-5 andre ledd andre punktum, som gjelder departementets mulighet til å fastsette i forskrift at «institusjonene kan kreve dekket enkelte utgifter til læremidler og utstyr». Forslaget er bare av teknisk karakter og går ut på å ta ut ordet «enkelte», slik at lovteksten passer bedre med det som følger av dagens bestemmelser om egenbetaling i universitets- og høyskoleforskriften. Forskriften åpner for at institusjonene kan kreve egenbetaling for læremidler og at studenten selv har egen bærbar PC. Disse forskriftsreglene vil bli videreført og endringen i lovteksten skal ikke ha betydning for innholdet.

Departementet foreslår også å gjøre enkelte andre språklige endring i universitets- og høyskoleforskriften § 4-7 første ledd første punktum (se punkt 12), for å gjøre setningen lettere å forstå. Endringen skal ikke ha betydningen for innholdet.

4.4 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å lovfeste en hjemmel for departementet til å fastsette i forskrift at statlige universiteter og høyskoler kan ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener, se forslag til § 2-5 andre ledd andre punktum
- å fastsette i forskrift at statlige universiteter og høyskoler kan ta betalt fra studenter for gjentak av tidligere beståtte eksamener og at egenbetalingsbeløpet ikke kan overstige institusjonens reelle merutgifter, se forslag til universitets- og høyskoleforskriften § 4-7 første ledd
- å ta ut ordet «enkelte» i uhl. § 2-5 andre ledd andre punktum

- enkelte språklige endringer i forskriften § 4-7.

5 Bruk av studentarbeider til plagiattkontroll

5.1 Bakgrunn

Universiteter og høyskoler bruker studentmateriale (semesteroppgaver, eksamensoppgaver, masteroppgaver mv.) til plagiattkontroll ved sensur. Dette har institusjonene gjort lenge. Institusjonene kontrollerer innleverte studentarbeider opp mot tidligere innlevert materiale både ved egen og ved andre institusjoner. Hensikten er å oppdage tekstlighet og mulig plagiat.

Den seneste tiden har enkelte problematisert, og det har vært noe debatt i media, om denne bruken av studentarbeider til plagiattkontroll. Spørsmålet som diskuteres, er om universiteter og høyskoler kan bruke innleverte studentarbeider til plagiattkontroll av andre studentarbeider, eller om slik bruk bryter med opphavsretten.

I Kultur- og likestillingsdepartementets høring av forslag til endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet og nett- og videresendingsdirektivet) tok Universitets- og høyskolerådet og flere universiteter og høyskoler til orde for at det rettslige grunnlaget for bruk av studentarbeider til plagiattkontroll bør klargjøres.

Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (Sikt) leverte i mai 2024 en juridisk vurdering av universitets- og høyskolesektorens bruk av studentarbeider til plagiattkontroll¹. I vurderingen konkluderer Sikt med at dagens praksis er lovlig. Likevel, for å unngå uklarheter i fremtiden, anbefaler Sikt at alle universiteter og høyskoler omtaler bruk av studentarbeider til plagiattkontroll i sine lokale eksamensforskrifter.

Med dette som bakteppe, har departementet vurdert behovet for å klargjøre reguleringen av bruk av studentarbeider til plagiattkontroll.

5.2 Dagens regler

Etter universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 11-6 første ledd skal universiteter og høyskoler sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvd og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal sikre det faglige nivået på studiet. Dette ansvaret for å sørge for upartiske og faglig betryggende eksamens- og sensurordninger, har en sammenheng med at vitnemål og karakterer skal gi et riktig bilde av studentenes kunnskapsnivå og faglige kvalifikasjoner, se Prop. 126 L (2022–2023) punkt 15.6.4.1. Fusk undergraver tilliten til fastsatte karakterer og utstedte vitnemål. Derfor reageres det også sterkt på slik opptreden, jf. uhl. § 12-4.

For å oppfylle sitt ansvar etter uhl. § 11-6 første ledd, må universitetene og høyskolene fastsette rammer for eksamens- og sensuravvikling. Tredje ledd fastsetter at institusjonene

¹ <https://sikt.no/tjenester/plagiattkontroll>

skal fastsette forskrifter om gjennomføring av eksamen. Innholdet i de ulike institusjonenes eksamensreglementer varierer noe, men alle omtaler fusk.

Å gjenbruke andres arbeid og framstille det som eget (plagiering) er et typisk tilfelle som er definert som fusk i eksamensreglementene. Men ikke enhver tekstlikhet er plagiering. All tekstlikhet må vurderes konkret med hensyn til omfanget av tekstlikheten og om likhetene er forklarlige, jf. spesialmerknadene til uhl. § 12-4 i Prop. 126 L (2022–2023). For å oppdage tekstlikhet og mulig plagiering, bruker universiteter og høyskoler i dag digitale verktøy for plagiatskontroll. Disse sammenligner automatisk tekster og angir graden av likhet mellom innleverte tekster og andre tekster, for eksempel tidligere innleverte eksamensoppgaver hos egen og også andre institusjoner. Plagiatskontroll som del av sensuren av studentarbeider er blitt gjort ved institusjonene i lang tid. Den teknologiske utviklingen gjør at dette nå kan gjøres digitalt.

Sikt har i sin rapport om dagens bruk av studentarbeider til plagiatskontroll ved norske universiteter og høyskoler lagt til grunn at lagring av studentarbeider i en database som tilhører den enkelte utdanningsinstitusjon, og videre bruk av dette materialet til plagiatskontroll, både av studentens egne besvarelser og av besvarelser fra andre studenter (ved samme eller andre institusjoner), faller innenfor det utdanningsinstitusjonen har anledning til. Sikt viser til at bruken av studentarbeider til plagiatskontroll er i samsvar med langvarig praksis, er hjemlet i universitets- og høyskoleloven, og at det forvaltningsrettslig er hjemmel til et slikt mindre inngrep i studentenes rettigheter. Etter en samlet vurdering anser Sikt det også som sannsynlig at det er inngått en underforstått avtale med studentene som hjemler slik bruk. For å unngå uklarheter i fremtiden, anbefaler likevel Sikt at universiteter og høyskoler omtaler bruk av plagiatskontrollverktøy i sine lokale eksamensforskrifter.

5.3 Departementets vurdering

Universiteter og høyskoler kontrollerer studentoppgaver og forskningsarbeider for plagiat ved sensur. Dette har institusjonene alltid gjort. Men formen på, og omfanget av, plagiatskontrollen har utviklet seg i takt med teknologiutviklingen.

Digitale verktøy har gitt institusjonene bedre muligheter til å kontrollere for plagiat. Samtidig gir den teknologiske utviklingen stadig opphav til nye muligheter til å plagiere. Plagiatskontroll fortsetter derfor å være avgjørende for at universiteter og høyskoler skal kunne sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir vurdert på en faglig betryggende måte, jf. uhl. § 11-6 første ledd, og for at studentenes karakterer og vitnemål reflekterer faktisk kunnskapsnivå og faglige kvalifikasjoner.

Etter departementets vurdering ligger det i universitetene og høyskolenes ansvar etter uhl. § 11-6 første ledd, både å kontrollere innleverte studentbesvarelser for plagiat og å bruke de samme besvarelsene til plagiatskontroll av andre samtidige og senere studentbesvarelser. Dette har også støtte i forarbeidene til den nye universitets- og høyskoleloven, der det er forutsatt at institusjonene bruker plagiatskontrollverktøy som automatisk sammenligner innleverte eksamener opp mot annet innlevert studentarbeider,

se særlig Prop. 126 L (2022–2023) punkt 16.4 om uredelig opptreden og fusk, og spesialmerknadene til § 12-4.

Departementet ser ingen grunn til å drøfte nærmere hvilke studentarbeider som er å anse som åndsverk. I denne sammenhengen, hvor spørsmålet dreier seg om bruk av studentoppgaver til plagiatkontroll mer generelt, er det tilstrekkelig å vise til at det er lang praksis for å se på slike arbeider som åndsverk, og at det er klart at en del av dem har verkshøyde.

Det er ikke omstridt at det er viktig å kontrollere studentarbeider for plagiat. Det er også enighet om at bruk av studentarbeider til plagiatkontroll av andre innleverte studentarbeider, slik plagiatkontroll-verktøyene er rigget i dag, innebærer en eksemplarframstilling etter åndsverkloven (åvl.) § 3 første ledd bokstav a. Videre utgjør slik bruk av studentarbeider et svært begrenset inngrep overfor den enkelte student. For øvrig bemerkes at bachelor- og masteroppgaver (når de er godkjent) som hovedregel er offentlige, og at de fleste masteroppgaver ligger tilgjengelig på nett.

I debatten knyttet til Sikts juridiske vurdering er det blant annet hevdet at dagens regelverk tilsier at institusjonene kan kontrollere innleverte oppgaver for plagiat, men ikke lagre og bruke de samme oppgavene til senere plagiatkontroller. En slik tolking ville sterkt begrenset institusjonenes mulighet til å oppfylle sitt ansvar etter uhl. § 11-6 første ledd for å vurdere studentenes kunnskaper på en faglig betryggende måte.

Departementets vurdering er at det ikke vil bidra til noen vesentlig forbedring å etablere en egen hjemmel i universitets- og høyskoleloven som eksplisitt fastsetter at universiteter og høyskoler kan bruke studentarbeider til plagiatkontroll. Dette ville medføre en kasuistisk regelverksutforming som ikke er ønskelig. Departementet foreslår å videreføre gjeldende regelverk og samtidig be institusjonene om å regulere dette i sine eksamensreglement. Slik vil studentene få klar informasjon om hvilke vilkår som gjelder for å ta eksamen.

Innleverte studentarbeider blir i dag lagret bare hos den enkelte institusjon. De blir i dag ikke lagret hos eksterne, heller ikke hos leverandør av plagiatverktøyene. Institusjonene har ikke adgang til å tillate slik lagring.

Universiteter og høyskoler har et ansvar for å drive kvalitetsutvikling av virksomheten sin. Innleverte studentarbeider vil kunne være et naturlig utgangspunkt for evaluering av undervisningen og eksamensformen i de enkelte fagene. Departementet legger til grunn at institusjonene driver slik kvalitetsutvikling og at det er anledning til å bruke studentarbeider fra egen institusjon til dette.

Oppsummert mener departementet at bruk av studentarbeider til plagiatkontroll må anses som del av universiteter og høyskolars ansvar etter uhl. § 11-6 første ledd. Samtidig ser departementet at det er behov for å klargjøre overfor studentene hvilke vilkår de må godta for å ta eksamen, og herunder hvordan institusjonene kan bruke innleverte besvarelser (semesteroppgaver, eksamener mv.) til automatisert plagiatkontroll mv. Dette kan bidra til bedre informasjon både om plagiatkontroll og om institusjonens regler knyttet til eksamensgjennomføring og fusk.

5.4 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre gjeldende regelverk. Institusjonene skal regulere bruk av studentarbeider i plagiatskontroll mv i sine eksamensforskrifter.

6 Bachelor- og masteroppgaver på norsk og samisk

6.1 Bakgrunn

Regjeringens *Handlingsplan for norsk fagspråk i academia*² har som tiltak nr. 4 å

Foreslå å innføre ein rett for studentane til å skrive bachelor- og masteroppgåver på norsk gjennom endringar i universitets- og høgskulelova i 2024.

Formålet med handlingsplanen er å iverksette tiltak som er kraftfulle nok til å gi en reell styrking av norsk fagspråk, samtidig som domenetapet til engelsk skal motvirkes og etter hvert snus. Statistikken viser en klar nedgang i bruk av norsk fagspråk de siste tiårene, tydeligst i forskningen, men også når det gjelder undervisning og læring. Antallet masteroppgaver skrevet på norsk har gått kraftig ned de siste tjue årene, fra 83 prosent i 1986 til 56 prosent i 2016³ ifølge NIFU-rapport 2018:20. Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2022 viser at i 2021 var andelen engelskspråklige oppgaver på om lag 45 prosent⁴.

De aller fleste norske studenter skal ut i et norskspråklig samfunns- og arbeidsliv, der kunnskap og erfaring i bruk av norsk fagspråk er nødvendig og etterspurt. I NIFU-rapporten heter det (pkt. 2.1.4):

Fullført mastergrad markerer avslutningen på høyere utdanning og danner samtidig utgangspunkt for et yrkesløp innenfor fagfeltet eller i tilleggende områder. Masteroppgaven er slik en inngangsport til kunnskap og det språket som brukes av fagfolkene i profesjonelle sammenhenger i og utenfor academia. Oppgaven skrives gjerne av studenter under tretti år. De har et langt yrkesløp foran seg, og deres fagspråkinnlæring og valg av språk i masteroppgaven har betydning for posisjonen til, og utviklingen av norsk fagspråk fremover. Derfor kan språket studenten velge for sin masteroppgave indikerer posisjonen til det norske fagspråket – på kort og lenger sikt.

6.2 Dagens regler

Det føler av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-3 at universiteter og høyskoler har et ansvar for å bruke, utvikle og styrke norsk og samisk fagspråk, og at undervisningsspråket skal være norsk eller samisk hvis ikke det er faglig begrunnet med unntak. Det er ikke regulert i lov eller forskrift hvilket språk studentenes oppgaver skal være på.

² [Handlingsplan for norsk fagspråk i academia](#)

³ Schwach, V. og M. Elken (2018): Å snakke fag på et språk andre forstår. Norsk fagspråk i høyere utdanning og arbeidsliv. NIFU-rapport 2018:20. (oktober 2018).

⁴ Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (2022) Tilstandsrapport for høyere utdanning 2022

Forarbeidene til universitets- og høyskoleloven (Prop. 126 L (2022-2023) punkt 3.2.2 og 3.2.3) har en gjennomgang av situasjonen for norsk og samisk fagspråk. Utviklingen som er beskrevet der er bakgrunnen for § 2-3 og for regjeringens handlingsplan for norsk fagspråk i academia. I handlingsplanen blir lovreguleringen sett i sammenheng med andre virkemidler for å styrke norsk fagspråk i academia.

6.3 Departementets vurdering

Universitets- og høyskoleloven § 2-3 viderefører institusjonenes ansvar for å styrke og videreutvikle norsk fagspråk. I proposisjonen punkt 6.3 ble det gjort rede for hva som ligger i dette ansvaret. I tillegg ble ansvaret for samisk fagspråk synliggjort, og et særlig ansvar lagt på de tre institusjonene som er gitt et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning. Videre ble det gjeninnført en lovregel om at undervisningsspråket som hovedregel skal være norsk eller samisk. Departementet har i § 2-3 fjerde ledd hjemmel til å fastsette nærmere regler om institusjonenes ansvar.

Med undervisning i § 2-3 menes alle former for kollektive læringsaktiviteter som inngår i den aktuelle studieenheten, og som er organisert av lærestedet, inkludert forelesninger, seminarer, kollokvier og veiledning. Undervisningsspråket er det språket disse læringsaktivitetene i hovedsak foregår på, enten det er skriftlig eller muntlig kommunikasjon, menes det språket som brukes i læringsaktivitetene. Vanligvis tenker man på språket som brukes av underviseren, men dette kan også omfatte språket i en toveis kommunikasjon og dermed også språket som studentene bruker.

Det å kunne velge norsk som språk i bachelor- eller masteroppgaver er en viktig rettighet for studentene. Det er uklart i hvilken grad studenter blir oppfordret eller presset til å skrive oppgaver på andre språk enn norsk. Trolig er det i hovedsak snakk om systemisk påvirkning, og en sammenheng med utviklingen med engelsk som undervisningsspråk.

Uhl. § 2-3 siste ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om institusjonenes ansvar. Departementet vurderer det som nødvendig å forskriftsfeste en rett for studentene til å skrive oppgave på norsk (nynorsk eller bokmål). Departementet foreslår at institusjonene skal kunne gjøre unntak fra retten til å skrive oppgave på norsk der det er faglig begrunnet, slik det er åpnet for unntak fra lovbestemmelsen om norsk som undervisningsspråk, jf. Prop. 126 L (2022–2023) punkt 6.3 og merknaden til § 2-3. Det kan både være behov for permanente unntak, for eksempel når studieenheten innebærer opplæring i fremmedspråk, og midlertidige unntak, for eksempel når det ikke er tilgang på norskspråklige sensorer med den nødvendige fagkompetansen. Departementet legger til grunn at det er mindre behov for unntak fra studenters rett til å skrive oppgave på norsk enn fra kravet om norsk undervisningsspråk. Som følge av denne begrensede unntaksmuligheten vil institusjonene i særlige tilfeller kunne fastsette at oppgaver skal leveres på andre språk enn norsk.

Retten til å bruke norsk skal gjelde for det som til vanlig er blitt omtalt som bachelor- og masteroppgaver. I uhl. § 11-7 andre ledd omtales dette som hhv. «bacheloroppgaver eller lignende selvstendige arbeid på lavere grad» og «studentenes selvstendige arbeid i høyere grad».

Samisk høgskole, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Nord universitet er i tildelingsbrevene gitt et særlig ansvar for samisk forskning og utdanning, og har etter uhl. § 2-3 andre ledd plikt til å bruke, utvikle og styrke samisk fagspråk. Departementet foreslår en rett for studenter ved disse institusjonene til å levere oppgaver på samisk, med unntaksmulighet for institusjonene der det er faglig begrunnet. Samisk fagspråk står overfor større utfordringer enn norsk fagspråk blant annet på grunn av færre språkbrukere, samisk fagterminologi er til dels dårlig utviklet, mangel på lærebøker i samisk og at det er lite forskning som foregår på samisk. For institusjonene kan det særlig bli en utfordring å finne sensorer med tilstrekkelig språkkompetanse. Institusjonene vil ha et ansvar for å tilrettelegge for bruk av samisk så langt mulig, blant annet ved å søke etter ressurspersoner i andre fagmiljøer (innenfor eller utenfor universiteter og høyskoler) som er samiskspråklige, og slik finne hensiktsmessige løsninger for å ivareta studentenes rettigheter.

Departementet har hatt dialog med Sametinget om forslaget. Sametinget støtter forslaget.

6.4 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å fastsette i forskrift at studenter har rett til å levere selvstendig arbeid (bachelor- og masteroppgaver med videre) på norsk (nynorsk eller bokmål), men at institusjonene kan gjøre unntak dersom det er faglig begrunnet, se forslaget til universitets- og høyskoleforskriften § 5-4 første ledd
- å fastsette i forskrift at studenter ved de institusjonene som er gitt et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning, har tilsvarende rett til å bruke samisk i selvstendige arbeid, se forslaget til universitets- og høyskoleforskriften § 5-4 andre ledd.

7 Lovregulering av hovedelementene ved institusjonskategoriene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole

7.1 Bakgrunn

Departementet mottok i januar 2023 rapporten *Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter* fra en ekspertgruppe oppnevnt av departementet.⁵ Ekspertgruppen foreslo flere endringer i kravene for å bli akkreditert som universitet. Disse har departementet fulgt opp ved å foreslå nye forskriftsregler om institusjonsakkreditering.⁶ De nye forskriftsreglene slår sammen og endrer dagens regler i forskrift 1. februar 2010 nr. 96 om

⁵ [Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

⁶ [Høring Endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften – Nye krav institusjonsakkreditering og kvalitetsarbeid - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning og i forskrift 7. februar 2017 nr. 137 om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning. Når nye regler fastsettes, vil disse bli innlemmet i kapittel 1 i ny universitets- og høyskoleforskrift. Målet er at de skal tre i kraft 1. januar 2025.

I dette høringsnotatet følger departementet opp ekspertgruppens anbefaling om at overordnede rammer for universitetsakkreditering bør fastsettes i lov. Ekspertgruppen mener at en god løsning kan være å overordnet fastsette i universitets- og høyskoleloven hva det innebærer å være et universitet, og tilsvarende for de andre institusjonskategoriene. Lovfestingen av hovedkravene til institusjonsakkreditering som nå høres, er slutføringen av departementets oppfølging av forslagene fra ekspertgruppens rapport.

7.2 Dagens regler

7.2.1 innledning

Akkrediteringskravene for institusjonsakkreditering er i dag ikke regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.). Loven inneholder et rammeverk som regulerer hva en akkreditering innebærer, hvem som har ansvar for hva i akkrediteringsprosesser, og hvilken akkrediteringsmyndighet – faglige fullmakter – som de ulike typene institusjonsakkreditering gir. Videre er det i loven fastsatt formålet med universiteter og høyskoler og hva som er institusjonenes oppgaver.

Universiteters og høyskolars formål er i uhl. § 1-1 fastsatt til å være å (a) tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå, (b) utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå, (c) formidle kunnskap om virksomheten og utbre forståelse for prinsippet om akademisk frihet og bruk av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater, både i undervisningen av studenter, i egen virksomhet for øvrig og i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv og (d) bidra til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig utvikling.

I uhl. § 2-1 står det om universiteters og høyskolars oppgaver at universiteter og høyskoler skal (a) tilby høyere utdanning basert på det fremste innenfor forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap, (b) utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid, (c) bidra til å spre og formidle resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid, (d) bidra til livslang læring og tilby etter- og videreutdanning, (e) legge til rette for at institusjonens ansatte og studenter kan delta i samfunnsdebatten, (f) bidra til innovasjon og verdiskaping basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og (g) samarbeide med relevante aktører på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå for å bedre kvaliteten på virksomheten og gjøre den mer relevant.

Formålet med universiteter og høyskoler og deres oppgaver gjenspeiles i kravene for institusjonsakkreditering som respektive universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole. De er fastsatt i studiekvalitetsforskriften §§ 3-4 til 3-7 og i studietilsynsforskriften § 3-1.

7.2.2 Felles krav for alle typer institusjonsakkreditering

Dagens forskriftsregler i både studiekvalitetsforskriften § 3-4 og studietilsynsforskriften § 3-1 fastsetter generelle krav som gjelder ved alle typer institusjonsakkreditering. De inneholder krav til institusjonenes primærvirksomhet, organisering og infrastruktur og strategi, samt et krav om at kvalitetsarbeidet skal være godkjent. I høringen om nye forskriftsregler om krav til institusjonsakkreditering er disse reglene foreslått videreført med endringer.⁷ Departementet foreslår blant annet at institusjonens strategi og strategiske mål for å løse samfunnsoppdraget som universitet, fortsatt skal være gjenstand for vurdering. Kravet skal stimulere til mangfold i sektoren.

Dagens generelle krav fastsetter også krav blant annet om at institusjonenes kompetanseprofil må være relevant, om forskning og utviklingsarbeid i samspill med utdanningsvirksomheten og om jevnlig opptak av studenter, inkludert fullføring. Disse kravene er foreslått flyttet til kravene per institusjonskategori.

Videre inneholder dagens generelle krav et prosedyrekrav om at NOKUT skal gjennomføre en helhetlig vurdering av kvaliteten ved alle sider av søkerinstitusjonens virksomhet. Departementet foreslår å videreføre kravet, men tydeliggjør at dette skal være et selvstendig krav som danner et selvstendig grunnlag for en beslutning om institusjonsakkreditering.

7.2.3 Universiteter

Universiteter har akkrediteringsmyndighet til å opprette studietilbud på alle nivåer etter uhl. § 3-4 andre ledd.⁸

For akkreditering som universitet er kravene i dag regulert i studiekvalitetsforskriften § 3-7. Disse inneholder blant annet krav om et tilstrekkelig antall ansatte med høy faglig kompetanse, krav om stabil utdanning, forskning og utviklingsarbeid av høy internasjonal kvalitet, krav om fire doktorgrader som er godt dekkende for institusjonens faglige profil, hvorav to sentrale for regionale virksomheters verdiskapning, samt et krav om at doktorgradsområdene skal dekke vesentlige deler av institusjonens faglige virksomhet. Videre inneholder dagens universitetskrav krav om stabil forskerutdanning med krav om å ha uteksaminert i snitt fem doktorander på minst to av doktorgradsstudiene per år over tre år, i tillegg til at hvert enkelt doktorgradsstudium over fem år skal ha tatt opp i snitt minst 15 stipendiater. Til slutt kreves det for å bli universitet at institusjonen har akkreditering for minst fem mastergrader, at den har uteksaminert kandidater innenfor

⁷ [Høring Endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften – Nye krav institusjonsakkreditering og kvalitetsarbeid - regjeringen.no](#)

⁸ Unntakene er enkelte grader som faller utenfor hovedstrukturen i gradssystemet, og som oftest kvalifiserer for spesifikke profesjoner. Disse begrensningene fremgår av forskrift 16. desember 2005 nr. 1574 om grader, yrkesutdanninger og beskyttede titler (gradsforskriften), som fastsetter hvilke grader den enkelte institusjon kan tildele.

doktorgradsområdenes profil, og at institusjonen deltar aktivt i nasjonale og internasjonale nettverk og i nasjonale samarbeid om doktorgradsutdanning mv.

I høringen om nye forskriftsregler om krav til institusjonsakkreditering har departementet foreslått flere endringer som i hovedsak følger opp ekspertgruppens forslag:

- Det skal fortsatt være én kategori universiteter, framfor å splitte opp i for eksempel profesjons- eller forskningsuniversitet eller regionalt universitet.
- Departementet har foreslått å fjerne kravet om minst fire doktorgrader og at institusjonen i stedet må ha selvstendig rett til å tildele doktorgrad på minst ett fagområde. Doktorgraden(e) skal være dekkende for vesentlige deler av institusjonens faglige virksomhet. Deler av doktorgradsutdanningen kan skje i samarbeid med andre institusjoner (fellesgrader).
- Departementet foreslår å videreføre kravet om stabil forskerutdanning. Institusjonen må minst ha uteksaminert fem doktorgradskandidater per år over en treårsperiode og ha tatt opp minst 15 ph.d.-studenter i gjennomsnitt over en periode på 5 år. Kravet om stabil doktorgradsutdanning og underliggende krav til akkreditering av de enkelte doktorgradene som til sammen skal dekke det vesentlige av fagtilbudet, gjør at institusjoner med et bredt fagtilbud i praksis må ha flere enn 15 doktorgradsstudenter i perioden for å oppfylle universitetskriteriene.
- Kravet om «høy internasjonal kvalitet» i institusjonens utdanning, forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid opprettholdes. Her følger departementet opp ekspertgruppens forslag om å ta utgangspunkt i etablert internasjonal praksis for fagfellevurdering av forskning. FoU-virksomheten ved søkerinstitusjonen vurderes opp mot det som må anses som et meget godt internasjonalt nivå på det aktuelle fagområdet, mens utdanningen vurderes etter i hvilken grad den er integrert med FoU-virksomheten og preget av en forskningskultur.

7.2.4 Vitenskapelige høyskoler

Vitenskapelige høyskoler skal ha en tydelig faglig profil, jf. studiekvalitetsforskriften § 3-6 første ledd. En vitenskapelig høyskole skal ha selvstendig rett til å tildele doktorgrad på ett fagområde, jf. studiekvalitetsforskriften § 3-6 tredje ledd, men kan tilby flere doktorgradsstudier hvis disse er komplementære.

Institusjoner som er innplassert i kategorien vitenskapelig høyskole, har akkrediteringsmyndighet til å opprette studietilbud på bachelornivå innenfor alle fagområder og på masternivå innenfor fagområdet(/-ene) hvor de har rett til å tildele doktorgrad etter uhl. § 3-4 tredje ledd.

For nye fagområder der de vitenskapelige høyskolene ikke fra før av har rett til å tildele doktorgrad, må institusjonene søke NOKUT om akkreditering av studietilbud på mastergradsnivå.

Begrunnelsen for å videreføre denne akkrediteringskategorien var at institusjonene kunne få samme myndighet som universiteter på særskilte fagområder, uten å måtte oppfylle breddekravene som universitetene er pålagt, og at de for andre fagområder får tilsvarende

myndighet som øvrige høyskoler, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) 7.2.2. Det er ikke gitt at alle dagens vitenskapelige høyskoler ønsker å bli universiteter.

7.2.5 Høyskoler

Akkrediterte høyskoler har akkrediteringsmyndighet til å opprette studietilbud på bachelornivå innenfor alle fagområder. Hvis de akkrediterte høyskolene har fått akkreditering til å tildele doktorgrad innenfor ett eller flere fagområder, har de også rett til selv å opprette mastergradsstudier innenfor disse fagområdene. Det betyr i realiteten at de har de samme fullmaktene som de vitenskapelige høyskolene etter uhl. § 3-4 tredje ledd. Til forskjell fra vitenskapelige høyskoler vil det imidlertid ikke være krav om at en vesentlig del av institusjonens studietilbud, forskning eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid skal være innenfor doktorgradenes faglige område. Akkrediterte høyskoler har heller ikke samme krav til deltakelse i nasjonale og internasjonale nettverk, prosjekter og samarbeid som de vitenskapelige høyskoler har.

Høyskoler uten institusjonsakkreditering har ikke akkrediteringsmyndighet til å opprette nye studietilbud. De må søke NOKUT om å få akkreditert studietilbudene de ønsker å gi, på alle nivåer. Private høyskoler må normalt ha institusjonsakkreditering for å kunne få statstilskudd etter uhl. § 6-1.

7.3 Departementets vurdering

7.3.1 Innledning

Ekspertgruppen anbefalte at detaljeringen av kriteriene for institusjonsakkreditering fastsettes i forskrift slik som i dag. Samtidig påpeker gruppen at de overordnede rammene for forskriftsreglene om institusjonsakkreditering er forankret i Stortinget. Når man legger til grunn viktigheten av kravene for institusjonsakkreditering, inkludert symbolverdi og betydning for fullmaktsstrukturen, vurderer ekspertgruppen at dette kan tilsa at reglene er av en slik art at Stortinget bør ta stilling til dem på et overordnet nivå.

Stortinget har vurdert kravene for universitetsakkreditering i flere runder, både ved sin behandling av Kvalitetsreformen og Strukturreformen. Stortingets behandling av de viktigste elementene i institusjonsakkreditering har ligget til grunn ved påfølgende fastsettelse av akkrediteringskriterier i forskrift. Departementet mener det er rimelig at hovedelementene i kravene til kategoriene høyskole, vitenskapelig høyskole og universitet forankres i lov, slik at de eventuelle vesentlige endringer endringene skal fastsettes av Stortinget.

Departementet foreslår å lovfeste hovedelementene ved institusjonsakkreditering per kategori, med fokus på å synliggjøre forskjellene mellom institusjonskategoriene. Samtidig er det viktig å understreke at det ikke er slik at enkelte krav alene definerer kategorien en institusjon tilhører. Det er det faglige nivået som en institusjon befinner seg på, som er avgjørende for om den kan få akkreditering. For å avgjøre hvilket faglig nivå

en institusjon ligger på, er det nødvendig å se alle akkrediteringskravene til denne kategorien i sammenheng.

Ekspertgruppen foreslo at det løftes til lov hva som kjennetegner et universitet. Her er doktorgradsprogrammer som dekker vesentlige deler av institusjonens faglige virksomhet, et viktig element. Andre sentrale elementer som ekspertgruppen mener kan løftes til loven, er at det gis rom for en helhetlig kvalitativ vurdering av om institusjonen kan bære fullmaktene, og om institusjonens strategi og strategiske mål viser ambisjoner i tråd med det som må forventes av et universitet.

Departementet mener at en lovfesting må sees i sammenheng med andre regler i loven, slik som reguleringen av universiteters og høyskolars formål i uhl. § 1-1 og oppgaver i uhl. § 2-1. Der er det tydeliggjort at forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid er del av institusjonenes kjerneoppgaver, samt formidling og høyere utdanning basert på dette. Selv om formål og oppgaver er felles for de tre kategoriene, er det presisert i forarbeidene til uhl. § 2-1 at det konkrete innholdet i hva som kreves av den enkelte institusjon, blant annet vil avhenge av i hvilken utstrekning virksomheten er finansiert av staten, virksomhetens størrelse og dens profil. For å unngå delvis gjentakelse av universiteters og høyskolars formål og oppgaver foreslår departementet å ikke lovfeste en definisjon av hva det innebærer å være et universitet, en vitenskapelig høyskole eller høyskole. Det finnes også stor diversitet innad i kategoriene.

Departementets forslag om lovfesting av hovedelementene ved institusjonsakkreditering er basert på forskriftsforslagene som er på høring, der departementet foreslår et sammenslått og endret sett med krav for institusjonsakkreditering.⁹ Innholdsmessig bygger forslaget om lovfesting på utvalgte elementer i de foreslåtte forskriftsreglene.

7.3.2 Universiteter

Universiteter har akkrediteringsmyndighet til å opprette studietilbud på alle nivåer etter uhl. § 3-4 andre ledd.¹⁰

Universitetsbetegnelsen skaper forventninger utad om høy kvalitet i utdanningen og tyngde i forskningen, og om at utdanningen og forskningen er på et høyt internasjonalt nivå. For at samfunnet skal ha tillit til at institusjonen kan bære den vide akkrediteringsmyndigheten og det faglige ansvaret som universitetsakkreditering gir, er det en forutsetning at utdanningen og forskningen holder høyt nivå. Dette er reflektert i akkrediteringskravet om at *«institusjonens utdanning, forskning og/eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid [skal] være stabil og av høy internasjonal*

⁹ [Høring Endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften – Nye krav institusjonsakkreditering og kvalitetsarbeid - regjeringen.no](#)

¹⁰ Det er unntak for enkelte grader som faller utenfor hovedstrukturen i gradssystemet, og som oftest kvalifiserer for spesifikke profesjoner. Hvilke grader den enkelte institusjon kan gi, fremgår av forskrift 16. desember 2005 nr. 1574 om grader, yrkesutdanninger og beskyttede titler (gradsforskriften).

kvalitet». ¹¹ Sistnevnte krav har universiteter til felles med vitenskapelige høyskoler, slik at kravet ikke er begrenset til universitetskategorien. ¹²

Hovedelementet ved akkrediteringskravene for å bli universitet, er at institusjonen skal ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene. Doktorgrader som institusjonen selv tilbyr, inkludert eventuelle fellesgrader den deltar i, skal dekke vesentlige deler av hele institusjonens faglige virksomhet. Kravet innebærer at institusjonenes studietilbud skal inngå i doktorgradsområdene, og at de fleste studentene skal være knyttet til disse. Det samme kravet gjelder for vitenskapelige høyskoler, som i realiteten er smale universiteter. ¹³

Videre er det stilt krav til institusjonenes stabile forskerutdanning, de ansattes kompetanseprofil, akkreditering på både lavere og høyere grads nivå, jevnlig opptak og uteksaminering av studenter, samt aktiv deltakelse i nasjonale og internasjonale nettverk, prosjekter og samarbeid. På disse punktene skiller universitetene seg ikke vesentlig fra vitenskapelige høyskoler.

Departementet foreslår dermed å lovfeste at for å bli akkreditert som universitet, skal institusjonen ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene. Med presiseringen om at doktorgrader som institusjonen selv tilbyr, inkludert eventuelle fellesgrader den gir sammen med andre, skal dekke vesentlige deler av hele institusjonens faglige virksomhet.

7.3.3 Vitenskapelige høyskoler

Det følger av studiekvalitetsforskriften § 3-6 tredje ledd institusjonen må ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene for å oppnå akkreditering som vitenskapelig høyskole. Institusjonen skal i tillegg ha en tydelig faglig profil, og den skiller seg på dette punktet fra universiteter. En vitenskapelig høyskole kan tilby flere doktorgradsstudier så lenge disse er komplementære.

Akkrediteringsmyndigheten til vitenskapelige høyskoler er avgrenset til å opprette studietilbud på bachelornivå innenfor alle fagområder og på masternivå innenfor fagområdet(/-ene) hvor institusjonene har rett til å tildele doktorgrad etter uhl. § 3-4 tredje ledd. Vitenskapelige høyskoler har dermed samme myndighet som universiteter på særskilte fagområder. For andre fagområder får de tilsvarende myndighet som øvrige høyskoler som må søke NOKUT om akkreditering av studietilbud på mastergradsnivå.

Flere akkrediteringskrav knytter seg til de vitenskapelige høyskolenes tydelige faglige profil. En vesentlig del av institusjonens studietilbud, forskning eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid skal være innenfor doktorgraden(e)s faglige

¹¹ Forslag til ny § 1-4 første ledd i universitets- og høyskoleforskriften, se [høringsnotat om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#). Se også studiekvalitetsforskriften § 3-7 andre ledd.

¹² Forslag til ny § 1-3 første ledd i universitets- og høyskoleforskriften, se [høringsnotat om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#). Se også studiekvalitetsforskriften § 3-6 første ledd.

¹³ Dette er begrunnelsen for forslaget om at nåværende vitenskapelige høyskoler kan bli universiteter etter en forenklet prosedyre.

område.¹⁴ I tillegg er det krav til antall ansatte og deres kompetanse knyttet til fagområdet/-ene for institusjonsakkrediteringen.¹⁵ Til slutt er det krav om akkrediterte studietilbud på lavere og høyere grads nivå og jevnlig opptak av studenter knyttet til doktorgradsområdet/-ene.¹⁶

Dermed er det klart at hovedelementet ved akkrediteringskravene for vitenskapelige høyskoler er deres tydelige faglige profil med krav om høy nasjonal og internasjonal kvalitet og samarbeid innen utdanning, forskning og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid. Departementet foreslår å lovfeste dette akkrediteringskravet for vitenskapelige høyskoler. Det foreslås også å lovfeste at institusjonen skal ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene, og at doktorgraden(e)s faglige område skal dekke en vesentlig del av institusjonens studietilbud, forskning eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid.

7.3.4 Høyskoler

Akkrediterte høyskoler har akkrediteringsmyndighet til å opprette studietilbud på bachelornivå innenfor alle fagområder. Hvis de akkrediterte høyskolene har fått akkreditering til å tildele doktorgrad innenfor ett eller flere fagområder, har de også rett til selv å opprette mastergradsstudier innenfor disse fagområdene. Det betyr i realiteten at de har de samme fullmaktene som de vitenskapelige høyskolene etter uhl. § 3-4 tredje ledd, men de skiller seg fra de vitenskapelige høyskolene ved at doktorgradsområdene ikke nødvendigvis dekker vesentlige deler av den faglige virksomheten ved institusjonen.

Høyskoler uten institusjonsakkreditering har ikke akkrediteringsmyndighet til selv å opprette nye studietilbud. De må søke NOKUT om å få akkreditert studietilbudene de ønsker å gi på alle nivåer. Hovedelementet ved institusjonsakkreditering som høyskole er at de har etablert seg som høyskoler, og at de skal ha akkreditering for minst ett studietilbud som gir rett til å tildele en bachelorgrad alene.

Samtidig vil departementet understreke at en akkreditert høyskole er mer enn det. I høringsnotatet om nye krav til institusjonsakkreditering foreslår departementet at en

¹⁴ Forslag til ny § 1-3 fjerde ledd i universitets- og høyskoleforskriften, se [høringsnotat om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#). Forslaget inneholder en mindre endring sammenlignet med dagens studiekvalitetsforskrift § 3-6 fjerde ledd, se høringsnotatet punkt 9.2.6.

¹⁵ Institusjonen skal ha et tilstrekkelig antall ansatte med høy faglig kompetanse innenfor fagområdet/-ene for institusjonsakkrediteringen, jf. studiekvalitetsforskriften § 3-6 andre ledd med foreslåtte mindre endringer i [høringsnotat om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#) punkt 4.3.4. I tillegg skal de ansattes samlede faglige kompetanse være på nivå med den ved sammenlignbare fagområder ved vitenskapelige høyskoler, jf. 4.3.4.

¹⁶ Studiekvalitetsforskriften § 3-6 sjette ledd, med endringer i [høringsnotat om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#), se høringsnotatet punkt 9.2.2.

akkreditert høyskoles utdanning, forskning og/eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid skal være stabil og av høy kvalitet”.¹⁷

I tillegg gjelder forskriftskrav om antall ansatte og de ansattes samlede faglige kompetanseprofil, jevnlig opptak og uteksaminering av studenter, samt internasjonalt samarbeid og tilknytning til nasjonale og internasjonale nettverk.¹⁸ Disse kravene fordrer en viss stabilitet og høy kvalitet.¹⁹ De må sees i sammenheng med krav som er felles for alle institusjonskategorier, slik som institusjonens strategi, deres organisering og infrastruktur, deres kvalitetsarbeid samt deres forskning og/eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid i samspill med utdanningsvirksomheten.

7.4 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å lovfeste i uhl. § 3-1 andre ledd at en institusjon, for å bli akkreditert som universitet, skal ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene. Med presisering om at doktorgrader som institusjonen selv tilbyr, inkludert eventuelle fellesgrader den deltar i, skal dekke vesentlige deler av institusjonens faglige virksomhet.
- å lovfeste i uhl. § 3-1 tredje ledd at en institusjon, for å bli akkreditert som vitenskapelig høyskole, skal ha en tydelig faglig profil. Institusjonen skal ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene. Med presisering om at en vesentlig del av institusjonens studietilbud, forskning eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid skal være innenfor doktorgradenes faglige område.
- å lovfeste i uhl. § 3-1 fjerde ledd at en institusjon, for å bli akkreditert som høyskole, skal ha akkreditering for minst ett studietilbud som gir rett til å tildele en bachelorgrad alene.

8 Oppnevning og valg av institusjonenes styre

8.1 Bakgrunn

Departementet har i forbindelse med det pågående arbeidet med å gjennomgå reglene om oppnevning og sammensetning av nemnder i universitets- og høyskolesektoren sett at det er behov for enkelte endringer og presiseringer i universitets- og høyskoleloven når det gjelder reglene om oppnevning av styret ved statlige universiteter og høyskoler.

¹⁷ Forslag til ny § 1-2 første ledd i universitets- og høyskoleforskriften, se [høringsnotat om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#). Forslaget inneholder en mindre endring sammenlignet med dagens studiekvalitetsforskrift § 3-5 første ledd, se høringsnotatet punkt 9.2.3.

¹⁸ Studiekvalitetsforskriften § 3-5, med foreslåtte endringer i [høringsnotatet om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#), se høringsnotatet punkt 9.2.5, 9.2.2. og 9.2.1.

¹⁹ For høyskoler er det foreslått et nytt stabilitetskrav i [høringsnotatet om endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften](#), se høringsnotatet punkt 9.2.3.

8.2 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 første ledd at styret ved statlige universiteter og høyskoler skal ha elleve medlemmer og bestå av fire medlemmer valgt blant ansatte i vitenskapelige stillinger, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer. Departementet utpeker ett av de eksterne styremedlemmene til å være styrets leder. Dersom institusjonen har valgt rektor, jf. § 4-6, trer rektor inn i styret i stedet for et medlem valgt blant ansatte i vitenskapelige stillinger. Uhl. § 4-3 andre og tredje ledd åpner for at styret kan fastsette annen styresammensetning, mens fjerde ledd åpner for at departementet i særlige tilfeller kan fastsette en annen styresammensetning eller styreordning.

Styremedlemmer som er ansatt ved institusjonen, og varamedlemmene for dem, velges for fire år. Styremedlemmer fra studentgruppen, og varamedlemmene for dem, velges for ett år. Eksterne styremedlemmer, og varamedlemmene for dem, oppnevnes for fire år, jf. § 4-4 første ledd.

Et styremedlem som har fungert sammenhengende i vervet i åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden, kan ikke gjenvelges, jf. § 4-4 femte ledd. Selv om det vises til «valgperiode» og «gjenvelges» så gjelder begrensningen også de eksterne styremedlemmene. Den tidligere styreperioden må være «sammenhengende» slik at et medlem kan sitte mer enn åtte år gjennom ulike perioder. Tid som varamedlem teller ikke med. Tid som styremedlem teller ikke med hvis det er aktuelt å oppnevne personen som styreleder. Videre er begrensningen knyttet til institusjonen, slik at eksterne styremedlemmer kan sitte mer enn åtte år sammenhengende, men ved forskjellige institusjoner.

Det er fastsatt i uhl. § 4-4 sjettede ledd at kravene i likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om representasjon av begge kjønn skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets. Likestillings- og diskrimineringsloven § 28 gir nærmere føringer for sammensetningen i offentlig oppnevnte utvalg, styrer, råd, og liknende. Formålet med kravene er å sikre en tilstrekkelig grad av kjønnsbalanse. Det kan likevel gis dispensasjon fra kjønnsbalansekravet dersom det «ikke har latt seg gjøre å finne et tilstrekkelig antall kvalifiserte medlemmer av begge kjønn», men det forutsetter at man har gjort en «ikke ubetydelig anstrengelse» for å tilfredsstille kravene, jf. Prop. 81 L (2016-2017) s. 330.

Styret selv fastsetter nærmere regler om valg av styremedlemmer, jf. § 4-4 sjuende ledd.

8.3 Departementets vurdering

Det er styret som er det øverste organet ved et universitet eller en høyskole. Styret har ansvar for at den faglige virksomheten ved institusjonen holder høy kvalitet og for at institusjonene drives effektivt og i overensstemmelse med de lover, forskrifter og øvrige mål og rammer som til enhver tid gjelder.

Reglene om sammensetning skal sikre at styret samlet sett har den kompetansen, erfaringen og bakgrunnen som trengs til å ha ansvar for at den faglige virksomheten ved

institusjonen holder høy kvalitet og for at institusjonene drives effektivt og i overensstemmelse med de lover, forskrifter og øvrige mål og rammer som til enhver tid gjelder. Reglene om oppnevningsslengde og -periode skal sikre en fornyelse blant styremedlemmene. Hensynet til kontinuitet og kompetanse kan tilsi at begrensningen i oppnevningstid og -periode bør skille mellom ulike funksjoner (medlem, leder varamedlemmer) og valgkrets (ansattrepresentanter, studentrepresentanter og eksterne). Hensynet til fornyelse trekker i motsatt retning og tilsier at begrensning i oppnevningstid og -periode bør gjelde den enkelte person.

Departementet mener det bør tydeliggjøres i lovteksten innholdet i begrensningen i oppnevningstid og -periode. Departementet foreslår for det første en endring i ordlyden slik at det blir tydeligere at begrensningen gjelder både medlemmer som velges blant ansatte og studenter ved institusjonen og for eksterne medlemmer som oppnevnes av departementet. Departementet foreslår også å ta inn i lovteksten at hvis et styremedlem har fungert sammenhengende i vervet i åtte år, er ikke det til hinder for at personen oppnevnes eller utpekes som, som departementet legger til grunn er en annen funksjon. Dette er i samsvar med det som er lagt til grunn som gjeldende rett, men for å unngå tvil og gjøre det faktiske innholdet tydeligere, mener departementet det bør gå fram direkte av lovteksten.

Departementet er usikker på om det er behov for at det tas inn i lovteksten at begrensning i oppnevningstid og -periode bare gjelder innenfor samme valgkrets og ber om høringsinstansenes syn på forslaget. Forslaget betyr f.eks. at en person som har fungert som styremedlem i kraft av å være studentrepresentant, kan velges som ansattrepresentant eller oppnevnes som eksternt styremedlem selv om vedkommende på det tidspunktet har fungert sammenhengende i vervet i åtte år. Departementet antar at dette sjelden er aktuelt.

I dagens lov står det at studentmedlemmene oppnevnes for ett år mens de øvrige medlemmene oppnevnes eller velges for fire år. Hovedbegrunnelsen for tidsbegrensningen er ønske om fornyelse og jevn balanse mellom medlemmene. Begrunnelsen tilsier at regelen må forstås som en maks grense, slik at det er anledning til å oppnevne og velge medlemmer i kortere perioder enn det loven angir. Dette kan f.eks. være aktuelt dersom det av ulike grunner er behov for å erstatte et medlem midt i perioden eller funksjonsperiodene har kommet i utakt. Utgangspunktet er at styrets medlemmer skal sitte ut oppnevningsperioden. Noen ganger kan det imidlertid være ønskelig at et medlem eller lederen løses fra sitt verv før perioden er over, eller det kan også oppstå en situasjon hvor styremedlemmet avsettes. Et styremedlem som trer ut av sin rolle, kan erstattes på to måter. Det ene alternativet er at varamedlemmet trer inn som ordinært medlem. I slike tilfeller kan det være behov for å oppnevne et nytt varamedlem, særlig dersom det er lenge igjen av oppnevningsperioden. Det andre alternativet er at det oppnevnes et nytt medlem for den gjenværende delen av oppnevningsperioden, såkalt suppleringsoppnevning. I begge tilfeller kan det være ønskelig at det nye medlemmet oppnevnes eller velges for resterende av funksjonstiden til medlemmet som erstattes, slik at ikke funksjonsperiodene for ulike grupper av medlemmer i styret kommer i utakt. For at det skal bli tydeligere at

det er anledning til dette, foreslår departementet å ta inn i loven at medlemmene skal oppnevnes eller velges for *inntil* fire år og studentrepresentantene for *inntil* ett år. Styret selv fastsetter nærmere regler om valg av styremedlemmer, jf. uhl. § 4-4 sjuende ledd. Styret kan her blant annet regulere hvordan et styremedlems fritak eller fratreden skal håndteres.

8.4 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å presisere at begrensning i oppnevningstid er en maksimumsgrense slik at det er anledning til å oppnevne og velge medlemmer i kortere perioder, f.eks. ved suppleringsoppnevninger, jf. § 4-4 første ledd
- å presisere at begrensning i oppnevningstid og -periode for institusjonenes styre også gjelder de eksterne medlemmene og presisere at begrensningene gjelder per rolle og innenfor samme valgkrets, se forslag til ny § 4-4 femte ledd.

9 Oppnevning av NOKUTs styre

9.1 Bakgrunn

Departementet har i forbindelse med det pågående arbeidet med å gjennomgå reglene om oppnevning og sammensetning av nemnder i universitets- og høyskolesektoren sett at det kan være behov for enkelte endringer og presiseringer i universitets- og høyskoleloven når det gjelder reglene om oppnevning av NOKUTs styre.

9.2 Dagens regler

Med bakgrunn i de strukturelle endringene i høyere utdanning som ble gjort gjennom Kvalitetsreformen, ble NOKUT, i tråd med den felleseuropeiske Bologna-prosessens ambisjoner for harmonisering av blant annet krav til kvalitetssikring, opprettet i 2002. Formålet med NOKUT er å føre tilsyn med kvaliteten i høyere utdanning og fagskoleutdanning og stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene ved institusjonene.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 16-4 første ledd at NOKUT ledes av et styre som har det overordnede ansvaret for NOKUTs virksomhet og de beslutningene dette organet fatter. NOKUTs styre oppnevnes av departementet og består av ni medlemmer, jf. uhl. § 16-4 andre ledd. Loven krever at ett medlem skal være en student ved et universitet eller en høyskole, og at ett medlem skal være student ved en fagskole. Ett medlem skal oppnevnes blant NOKUTs ansatte og skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold. Videre skal det oppnevnes varamedlemmer, inkludert personlige varamedlemmer for de ansattes og studentenes medlemmer. Det er også departementet som oppnevner styrets leder, jf. uhl. § 16-4 andre ledd siste punktum.

Det følger av uhl. § 16-4 tredje ledd at styrets funksjonstid er fire år, og at studentmedlemmer oppnevnes for to år. Medlemmer av styret kan ikke inneha ledende

stilling eller verv ved universiteter, høyskoler eller fagskoler, jf. uhl. § 16-4 fjerde ledd. Det følger av uhl. § 16-4 femte ledd at styret skal ansette daglig leder for NOKUT på åremål, og åremålsperioden skal være seks år.

9.3 Departementets vurdering

Ansattrepresentant

Etter gjeldende regler er det departementet som oppnevner ansattrepresentanten til NOKUTs styre. I praksis gjøres dette på bakgrunn av et valg blant de ansatte.

Departementet mener det er prinsipielt viktig at NOKUTs ansatte kan velge sine egne representanter direkte til NOKUTs styre uten at det må skje via en oppnevning fra departementet. Dette er et prinsipp for ansattes styredeltakelse i privat sektor, se blant annet aksjeloven § 6-3. I statlig sektor er dette ordningen for blant annet Norges forskningsråd.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å ta ut ansattrepresentanten i oppramsingen av medlemmer til styret som departementet oppnevner og isteden ta inn i loven at ett styremedlem skal være valgt *av* og blant NOKUTs ansatte. Forslaget om at ansattrepresentanten skal velges av og blant de ansatte, innebærer at ansattrepresentanten vil være en egen valgkrets. Ettersom det bare er én ansattrepresentant i NOKUTs styre, foreslår departementet ikke krav til kjønns sammensetning for styremedlemmer valgt av og blant de ansatte. Kravet om kjønnsbalanse i likestillings- og diskrimineringsloven § 28 vil gjelde for NOKUTs styre for øvrig.

Når det gjelder hvem som skal kunne velges som ansattrepresentant, så legger departementet til grunn at det er en person som arbeider i NOKUT eller har fått innvilget permisjon ved valgtidspunktet. Oppnevningsperioden for ansattrepresentanten er fire år. Hvis representanten i løpet av oppnevningsperioden fratrer stillingen i NOKUT, skal vedkommende heller ikke lenger være representant i styret på vegne av de ansatte. Vedkommende må da fratse vervet, og det må velges en ny representant blant NOKUTs ansatte.

Departementet foreslår også enkelte tilpasninger i § 16-4 som følge av forslaget om at ansattrepresentanter skal velges av de ansatte og ikke oppnevnes av departementet.

Studentrepresentant

I dag er det departementet som oppnevner studentrepresentantene og det er et krav om at de må være studenter. Det vil si at den som oppnevnes må være student eller i innvilget permisjon hvor studieretten opprettholdes. I praksis har studentrepresentantene blitt oppnevnt etter forslag fra Norsk studentorganisasjon (NSO) og Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONF). Departementet mener at dette er en hensiktsmessig løsning og foreslår å lovfeste at departementet skal innhente forslag fra de nasjonale studentorganisasjonene. Videre foreslår departementet å endre kravet om at det skal oppnevnes studenter til at det skal oppnevnes studentrepresentanter. Endringen innebærer at det ikke er et absolutt krav om at de som oppnevnes er studenter med studierett. Dette vil legge til rette for at det også kan oppnevnes tidligere studenter, personer i sentrale

roller i studentorganisasjoner eller andre som er egnet til å ivareta studentenes interesser. Det vil være opp til de nasjonale studentorganisasjonene hvem de velger å foreslå, men departementet legger til grunn at det velges personer som er egnet til å ivareta studentenes interesser, og at det om mulig vil være aktive studenter. I samsvar med forskrift om representasjon av begge kjønn i statlige utvalg, styrer, råd, delegasjoner m.v. – regler om håndheving og rapportering § 3 legger departementet opp til at de nasjonale studentorganisasjonene må foreslå dobbelt så mange kandidater som trengs (det vil si to hver), og ett av hvert kjønn, slik at departementet kan ivareta likestillings- og diskrimineringsloven § 28 ved oppnevningen. Departementet vil ikke være rettslig forpliktet til å følge forslagene. Departementet legger også til grunn at hvis organisasjonene ikke har forslag til representanter, så kan departementet be lokale studentdemokratier om å foreslå medlemmer eller finne en annen egnet måte å finne medlemmer som kan representere studentene i NOKUTs styre.

Supplering

Departementet foreslår å presisere i loven at begrensning i oppnevningstid er en maksimumsgrense slik at det er anledning til å oppnevne og velge medlemmer i kortere perioder, f.eks. ved suppleringsoppnevninger. Forslaget er det samme som for institusjonenes styre (se punkt 8).

9.4 Departementets forslag

Departementet foreslår

- at de ansatte i NOKUT velger den som skal være deres representant i NOKUTs styre, se forslaget til endringer § 16-4 andre ledd første, andre og siste punktum og i tredje ledd tredje punktum
- å endre kravet om at det skal være to medlemmer som er studenter, til at det skal være to studentrepresentanter, se forslaget til endring i § 16-4 andre ledd fjerde punktum
- å lovfeste at departementet skal innhente forslag fra de nasjonale studentorganisasjonene for høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning, se forslaget til endringer i § 16-4 andre ledd femte punktum
- å presisere at begrensning i oppnevningstid er en maksimumsgrense, slik at det er anledning til å oppnevne og velge medlemmer i kortere perioder, se forslaget til endring i § 16-4 tredje ledd.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

10.1 Utlysning av ekstraervert

Et unntak der styret kan delegerer ansettelse uten utlysning for ekstraervert (se punkt 2), vil lette den administrative byrden for styrene ved institusjonene.

10.2 Fjerne krav om innstillingsutvalg

Dersom plikten til å behandle ansettelse av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør i innstillingsutvalg oppheves (se punkt 3), vil det føre til en kortere

og enklere ansettelsesprosess og dermed en ressursbesparelse for institusjonene i både tid og lønnskostnader.

10.3 Egenbetaling for gjentak av tidligere beståtte eksamener ved statlige universiteter og høyskoler

Forslaget kan bidra til færre gjentak av eksamener og reduserte kostnader for universitetene og høyskolene i forbindelse med eksamensavvikling. Institusjonene skal selv kunne fastsette størrelsen på egenbetalingsbeløpet, men det skal ikke overstige institusjonens merkostnader. Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen på kap. 260 med 22,3 mill. kroner for 2025, som er et anslag på egenbetalingsinntektene, fordelt med 18,4 mill. kroner på statlige universiteter og høyskoler og 3,9 mill. kroner på private høyskoler. Fullt opptrappet i 2026 vil kuttet utgjøre 44,6 mill. kroner.

10.4 Bruk av studentarbeider til plagiatskontroll

Forslaget innebærer en klargjøring av dagens regelverk og har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser.

10.5 Bachelor- og masteroppgaver på norsk og samisk

Forslaget vil gi studentene en rett til å levere selvstendig arbeid (bachelor- og masteroppgaver eller lignende) på norsk eller samisk, med unntaksmulighet for institusjonene. Dersom institusjonene velger å bruke unntaksmuligheten, så vil det kunne innebære mindre administrative konsekvenser. Forslaget vil ellers ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

10.6 Lovregulering av hovedelementene ved institusjonskategoriene

De økonomiske og administrative konsekvensene av endringer i kriteriene for institusjonsakkreditering er omtalt i høringen om forskriftsregler om institusjonsakkreditering.²⁰ Å flytte hovedelementene til lov vil ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

10.7 Oppnevning og valg av institusjonenes styre

Forslaget innebærer en klargjøring av rammene for oppnevning og valg av medlemmer til institusjonenes styre. Forslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser.

²⁰ [Høring Endringer i studiekvalitets- og studietilsynsforskriften – Nye krav institusjonsakkreditering og kvalitetsarbeid - regjeringen.no](#)

10.8 Oppnevning av NOKUTs styre

Forslaget innebærer en forenkling når det gjelder valg av ansattrepresentant og en lovfesting av dagens praksis når det gjelder oppnevning av studentrepresentant. Forslaget innebærer ellers en klargjøring av rammene for oppnevning av medlemmer til NOKUTs styre. Forslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser.

11 Lovforslag

I lov 8. mars 2024 nr. 9 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) foreslås følgende endringer:

§ 2-5 andre ledd andre punktum skal lyde:

Departementet kan i forskrift fastsette at institusjonene kan kreve dekket ~~enkelte~~ utgifter til læremidler ~~og~~, utstyr og gjentak av tidligere beståtte eksamener.

§ 3-1 skal lyde:

§ 3-1 *Institusjonskategori og egennavn*

Kongen avgjør hvilken institusjonskategori den enkelte institusjonen tilhører, på grunnlag av vedtak fra NOKUT om akkreditering som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole.

For å bli akkreditert som universitet skal institusjonen ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene. Doktorgrader som institusjonen selv tilbyr, inkludert eventuelle fellesgrader den gir sammen med andre, skal dekke vesentlige deler av institusjonens faglige virksomhet.

For å bli akkreditert som vitenskapelig høyskole skal institusjonen ha en tydelig faglig profil. Institusjonen skal ha rett til å tildele minst én doktorgrad alene. En vesentlig del av institusjonens studietilbud, forskning eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid skal være innenfor doktorgradenes faglige område.

For å bli akkreditert som høyskole skal institusjonen ha akkreditering for minst ett studietilbud som gir rett til å tildele en bachelorgrad alene.

Departementet fastsetter egennavn på statlige universiteter og høyskoler. Private universiteter og høyskoler fastsetter egennavnet sitt selv. Universiteters og høyskolars egennavn skal beskrive hvilken institusjonskategori institusjonen tilhører.

§ 4-4 skal lyde:

§ 4-4 *Valg og oppnevning av styret*

Styremedlemmer som er ansatt ved institusjonen, og varamedlemmene for dem, velges for *inntil* fire år. Styremedlemmer fra studentgruppen, og varamedlemmene for dem, velges for *inntil* ett år. Eksterne styremedlemmer, og varamedlemmene for dem,

oppnevnes *inntil* fire år. Dersom de midlertidig ansatte i vitenskapelige stillinger utgjør mer enn 25 prosent av de ansatte i vitenskapelige stillinger ved institusjonen, skal de velge ett av styremedlemmene fra de ansatte i vitenskapelige stillinger. Det skal være et særskilt valg for denne gruppen. Et slikt styremedlem velges for ett år.

Departementet kan i særlige tilfeller forlenge styrets funksjonsperiode og styremedlemmenes tjenestetid.

Institusjonenes styre foreslår eksterne styremedlemmer og varamedlemmer. For kunsthøgskoler fremmes forslag av høyskolens styre og av Kulturdirektoratet. Sametinget oppnevner to av de eksterne styremedlemmene og ett varamedlem ved Samisk høgskole. Departementet oppnevner styreledere, med mindre institusjonen har valgt rektor som styrets leder, og andre eksterne medlemmer og varamedlemmer.

Et styremedlem som har hatt vervet sammenhengende i åtte år ved begynnelsen av ~~den nye valg~~ *en periode*, kan ikke gjenvelges *eller gjenoppnevnes til styret innenfor samme valgkrets. til samme rolle vedkommende har hatt tidligere i styret.* At et styremedlem har hatt vervet sammenhengende i åtte år, er ikke til hinder for at vedkommende oppnevnes eller utpekes som styreleder.

Kravene i likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om representasjon av begge kjønn skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets.

Styret selv fastsetter nærmere regler om valg av styremedlemmer.

§ 7-4 skal lyde:

§ 7-4 *Særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler*

Ved statlige institusjoner skal styret selv ansette avdelingsledere og administrativ leder. Styret selv kan fastsette at avdelingsleder skal ansette leder for grunnenhet.

~~Ansettelse av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør skal gjøres på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg. Styret selv skal fastsette innstillingsutvalgets sammensetning.~~

~~Dersom styret ansetter noen i en annen administrativ lederstilling enn nevnt i andre ledd, skal det gjøres etter innstilling fra rektor eller administrerende direktør dersom rektor er valgt etter § 4-6.~~

~~Ansettelse i tekniske eller administrative stillinger gjøres av et ansettelsesråd som er oppnevnt etter reglene i statsansatteloven. Styret bestemmer om det skal være ett eller flere ansettelsesråd ved institusjonen.~~

§ 7-7 skal lyde:

§ 7-7 *Særregel om ekstraervert*

Universiteter og høyskoler kan ansette personer i ekstraervert på åremål i inntil 20 prosent av en undervisnings- og forskningsstilling.

Åremålsperioden skal være fra to til seks år.

Dersom særlig grunner taler for det, kan institusjonene ansette personer i ekstraervert uten at stillingen er lyst ut først.

Departementet kan gi forskrift om varighet

§ 16-4 skal lyde:

§ 16-4 *NOKUTs styre*

NOKUT skal ledes av et styre som har det overordnede ansvaret for virksomheten og NOKUTs avgjørelser.

Styret skal ~~oppnevnes av departementet og~~ bestå av ni medlemmer. Ett medlem skal ~~oppnevnes velges av~~ og blant NOKUTs ansatte og skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold. *De øvrige medlemmene av styret skal oppnevnes av departementet. Det skal være én representant for studenter i høyere utdanning og én representant for studenter i høyere yrkesfaglig utdanning. Departementet skal innhente forslag fra nasjonale studentorganisasjoner.* Departementet oppnevner varamedlemmer, inkludert personlige varamedlemmer for ~~de ansattes og studentenes medlemmer~~ studentrepresentantene. *De ansatte skal velge personlig varamedlem for ansattrepresentanten.* Departementet oppnevner styrets leder.

Styrets medlemmer skal oppnevnes for inntil fire år. *Studentrepresentantene skal oppnevnes for inntil to år. Ansattrepresentanten skal velges for inntil fire år.*

Medlemmer av styret kan ikke inneha ledende stillinger eller verv ved universiteter, høyskoler eller fagskoler.

Styret skal ansette daglig leder for NOKUT på åremål. Åremålsperioden skal være seks år.

12 Forslag til forskriftsendringer

I forskrift 28. juni 2024 nr. 1392 til universitets- og høyskoleloven (universitets- og høyskoleforskriften) foreslås følgende endringer:

§ 4-7 første, andre og tredje ledd skal lyde:

For studieprogrammer ~~eller~~ og fag/emner der statlige universiteter og høyskoler ikke kan kreve egenbetaling etter § 4-5 ~~og~~ eller § 4-6, kan institusjonene ~~heller ikke~~ kreve betaling ~~av fra studenter utover reelle~~ for kostnader knyttet til læremidler og til gjentak av tidligere beståtte eksamener. *Beløpet kan ikke overstige institusjonenes reelle kostnader.*

Ved betaling for læremidler kan eventuelt vederlag for vernet materiale etter opphavsrettslovgivningen kan inngå i betalingsgrunnlaget.

Institusjonene kan ikke ta betaling for studieinformasjon.

Nåværende § 4-7 andre og tredje ledd blir nytt fjerde og femte ledd.

Overskriften til kapittel 5 skal lyde: *Skriftspråk ved eksamen og i selvstendig arbeid*

Ny § 5-4 skal lyde:

§ 5-4 Skriftspråk i bachelor- og masteroppgaver

Studenter har rett til å levere selvstendig arbeid (bachelor- og masteroppgaver eller lignende) på norsk (nynorsk eller bokmål). Institusjonene kan gjøre unntak dersom det er faglig begrunnet.

Studenter ved de institusjoner som er gitt et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning, har rett til å levere selvstendig arbeid (bachelor- og masteroppgaver eller lignende) på samisk. Institusjonene kan gjøre unntak dersom det er faglig begrunnet.